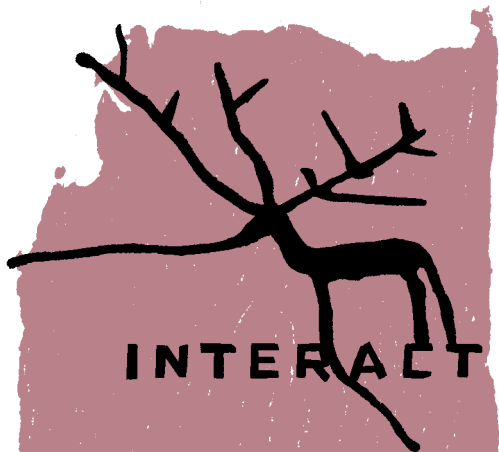

5
cahier

INTERACT

Cultuurbeleid in Brussel:

een caleidoscoop

INTERACT

Publicatie van **BKO** en **RAB**,
in samenwerking met **Lasso**

Dit artikel maakt deel uit van de reeks
Interact – Cahiers die ook beschikbaar
is via [www.brusselskunstenoverleg.be/
interact/cahiers](http://www.brusselskunstenoverleg.be/interact/cahiers)

Cet article est également
disponible en français via
[www.reseaudesartsabruzelles.be/
interact/cahiers](http://www.reseaudesartsabruzelles.be/interact/cahiers)

AUTEURS

Jolien Gadeyne
Brecht Wille

REDACTIECOMITÉ

Sophie Alexandre
Leen De Spiegelaere
Anja Van Roy

EINDREDACTIE

Charlotte Michils
Frederika Van Wing
Brecht Wille

LAY – OUT

Jaune Citron

FOTO'S

©Victor Lévy/Sofam

BKO wordt ondersteund door de
Vlaamse Gemeenschapscommissie.

RAB est soutenu par la Fédération
Wallonie – Bruxelles et la Commission
Communautaire française.

LASSO wordt structureel
ondersteund door de Vlaamse
Gemeenschapscommissie en ontvangt
projectsubsidies van de Vlaamse
Gemeenschap.

CONTACT

info@brusselskunstenoverleg.be
02 513 66 28

5
cahier

februari 2014

Het Brussels Kunstenoverleg (BKO) en het Réseau des Arts à Bruxelles (RAB) vertegenwoordigen samen meer dan 140 Brusselse kunstorganisaties. BKO/RAB maken ontmoeting en uitwisseling mogelijk tussen de ledenorganisaties rond actuele thema's. Daarnaast verlenen ze advies en informatie over de culturele sector in relatie tot Brussel en ondersteunen ze gezamenlijke projecten die inspelen op vragen en noden van de kunstensector.

Heel wat kunstorganisaties beschouwen de Brusselse diversiteit en hoe daarmee wordt omgegaan als een prioritair thema, zowel voor de eigen werking als voor het geheel van de sector.

In samenwerking met Lasso (het Brussels netwerk voor cultuurparticipatie – en educatie) ontwikkelden BKO/RAB daarom een actielijn onder de naam Interact, waarmee ze aandacht willen besteden aan interculturaliseringsprocessen in de culturele sector, zowel voor publiekswerking, personeelsbeleid als programmatie.

Uit deze actielijn ontstond een reeks artikelen, getiteld *Cahiers – Interact*, waarmee BKO/RAB de reflecties en acties van de Brusselse kunstensector onder de aandacht willen brengen, en nieuwe pistes willen aanreiken voor de toekomst.

VLAAMSE
GEMEENS
CHAPSCO
MMISSIE

CULTUURBELEID IN BRUSSEL: een caleidoscoop

Culturele organisaties in Brussel moeten hun weg vinden in een ingewikkeld institutioneel kluwen, dat gekenmerkt wordt door het ontbreken van een gezamenlijke visie op cultuur in het Gewest. Hoewel cultuur in hoofdzaak een gemeenschapsbevoegdheid is, spelen in Brussel niet minder dan 40 actoren op vlak van cultuurbeleid een rol. In een eerste tekst *Cultuur in Brussel, middenin een institutioneel kluwen*, wordt een overzicht gegeven van wie nu allemaal een vinger in de pap heeft wanneer we het over cultuurbeleid in Brussel hebben.

In Brussel komt het relatief vaak voor dat culturele organisaties door meerdere overheden ondersteund worden. Een voorbeeld daarvan is Recyclart. Deze organisatie, die werkt op het snijpunt van verschillende artistieke disciplines, maar ook een stedelijk project is, en tegelijk ook inzet op sociale economie, kan niet anders dan door verschillende beleidsniveaus ondersteund worden. In een interview met Laurence Jenard, legt ze uit hoe Recyclart het nodige budget bij elkaar brengt om haar werking te verzekeren.

Het derde deel van dit cahier focust op het cultuurbeleid in de Vlaamse en Franse Gemeenschap. Deze tekst kwam tot stand naar aanleiding van de publicatie *In Nesten. Onderzoek naar talentontwikkeling en interculturaliteit in de podiumkunsten van VTI¹, Démos en BKO/RAB*. De studie die voorafging aan de publicatie onderzocht de doorstroming van jonge kunstenaars in de podiumkunsten. Het doel van dit artikel over het cultuurbeleid, was het huidige kader en de wetgeving te schetsen in de Vlaamse en Franse Gemeenschap, om op die manier de praktijkvoorbeelden die in de studie worden beschreven, in een bredere context te plaatsen.

Het artikel zelf analyseert noch evalueert de cultuurpolitiek op de verschillende niveaus, maar laat de huidige cultuurpolitieke structuren en regelgeving zien². Naast het beleidsdomein cultuur hebben we ook aandacht voor de domeinen jeugd en onderwijs, daar waar deze invloed hebben op het artistieke en culturele leven in België.

Na het artikel over de structuren rond cultuur en interculturaliteit in Vlaanderen en de Franse Gemeenschap, geven Ruth Collier, tot voor kort zakelijk leidster van Kunstenfestivaldesarts, en Ilke Adam, die aan de VUB en de ULB werkt, elk vanuit hun eigen positie bedenkingen en beschouwingen bij de manier waarop de beleidsdomeinen cultuur, interculturaliteit, diversiteit en participatie in België gestructureerd zijn, welke mogelijkheden en moeilijkheden dat met zich meebrengt, en hoe we die structuren in een bredere context kunnen plaatsen.

Dit cahier heeft BKO/RAB doen inzien dat dit cahier slechts een eerste stap kan zijn. Het thema van het cultuurbeleid in Brussel moet, met de hulp van experts in dat vakgebied, verder uitgediept worden. Wordt dus zeker nog vervolgd.

Met dank aan Philippe Pepin (Fédération Wallonie-Bruxelles), Sabine de Ville (Culture et Démocratie), Delphine Hesters (VTi) en Hannes Cannie (Locus).

¹ De websites van de in deze tekst vernoemde organisaties zijn terug te vinden in bijlage.

² Een volledig en algemeen overzicht van het cultuurbeleid in België (met aandacht voor Vlaanderen, de Franstalige en de Duitse Gemeenschap) is te vinden in het *Compendium for Cultural Policies and Trends in Europe* op de website www.culturalpolicies.net/web/belgium.php. De tekst is uitsluitend in het Engels beschikbaar.

Cultuurbeleid in Brussel:

een caleidoscoop

05

Cultuur in Brussel, middenin een institutioneel kluwen

08

Recyclart: hoe een project de institutionele complexiteit kan overstijgen

Interview met Laurence Jenard (ex-directrice van Recyclart, voorzitter RAB)

13

FOCUS
Cultuurpolitieke structuren en regelgeving in Vlaanderen en de Franse gemeenschap

14

Cultuurbeleid in de Vlaamse Gemeenschap

Cultuurbeleid

Kunsten en Erfgoed

Sociaal-Cultureel Werk voor Jeugd en Volwassenen

Het decreet Lokaal Cultuurbeleid

Cultuurbeleid in de jeugdsector

Cultuurbeleid in het onderwijs

Vlaams (cultuur)beleid in Brussel

23

Cultuurbeleid in de Franse Gemeenschap

L'Administration générale de la culture

Podiumkunsten

Literatuur

Erfgoed en beeldende kunsten

Transversale thema's

Jeugd en éducation permanente

Cultuurbeleid in het onderwijs

30

Interculturaliteit, culturele diversiteit en participatie

In Vlaanderen

Het Actieplan Interculturalisering

Participatiedecreet

Beleidsnota 2009-2014

In de Franse Gemeenschap

34

"Bicommunautaire organisaties zijn geen opportunisten"

Interview met Ruth Collier en Ilke Adam

38

Meer info

Websites

Publicaties

CULTUUR IN BRUSSEL, MIDDENIN EEN INSTITUTIONEEL KLUWEN

Culturele organisaties in Brussel moeten hun weg vinden in een vrij ingewikkeld institutioneel kluwen, dat gekenmerkt wordt door het ontbreken van een gezamenlijke visie op cultuur in de hoofdstad. Hoewel cultuur in hoofdzaak een gemeenschapsbevoegdheid is, spelen niet minder dan 40 actoren op vlak van cultuurbeleid in Brussel een rol. Hieronder een kort overzicht.³

België onderging sinds 1970 een geleidelijke hervorming tot federale staat. De macht om beslissingen te nemen behoort daardoor niet langer exclusief toe aan één regering en één parlement. Door middel van verschillende staatshervormingen werden diverse bevoegdheden overgeheveld naar het deelstatelijk niveau van gemeenschappen en gewesten. Met de eerste grondwetsherziening van 1970 worden de drie cultuurgemeenschappen – de Vlaamse, Franse en Duitse – en de drie gewesten – het Vlaams, het Waals en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest – opgericht. De oprichting van de gemeenschappen is een eerste stap richting culturele autonomie. De oprichting van de gewesten is in deze eerste fase enkel een formaliteit. Zij krijgen pas met de staatshervorming in 1980 bevoegdheden toebedeeld.

In 1980 worden de cultuurgemeenschappen kortweg de **gemeenschappen**. Dat gebeurt omdat deze zich naast de culturele aangelegenheden ook buigen over andere persoonsgebonden aangelegenheden. Met de derde staatshervorming van 1988-1989 krijgen de gemeenschappen meer bevoegdheden toegewezen. Zo wordt ook onderwijs gemeenschapsmaterie. De gemeenschappen tekenen daarnaast ook het jeugdbeleid uit, al worden veel aspecten met invloed op het jeugdbeleid nog altijd federaal georganiseerd. Bovendien is er ook nog een lokaal en provinciaal jeugdbeleid. Momenteel wordt de zesde staatshervorming gestemd. Elke stap betekent meer bevoegdheden voor de deelstatelijke niveaus.

³ We hebben navraag gedaan bij enkele specialisten, zoals het CRISP en de Brussels Academy, maar er blijkt geen wetenschappelijke tekst beschikbaar die op exhaustieve manier de politieke verantwoordelijken voor cultuur in Brussel weergeeft.

4_ Brussel is een gewest met 19 gemeenten. Eén van deze 19 gemeenten is de Stad Brussel. Als we het in deze tekst over Brussel hebben, bedoelen we het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en niet Brussel stad.

5_ Afgekort de VGC en de COCOF

6_ De GGC regelt en beheert de gemeenschapsbevoegdheden in het Brusselse Gewest die gemeenschappelijk zijn voor beide gemeenschappen. De GGC is onder meer bevoegd voor de zogenaamde 'bipersonsgebonden aangelegenheden'. Dit zijn over het algemeen sociale en gezondheidskwesties zoals: gezondheidsbeleid (verzorgingsbeleid binnen en buiten de verzorgingsinstellingen, hygiënische opvoeding, preventieve geneeskunde, enz.), bijstand aan personen (gezinsbeleid, sociaal beleid, gehandicapten, derde leeftijd, jeugd, migranten, sociale bijstand aan gevangenen, enz.) De GGC is ook bevoegd voor rechtstreekse bijstand aan personen in het Brussels Gewest, zonder tussenkomst van specifieke instellingen.

Naast de gemeenschappen, hebben in België ook de **provincies en de gemeenten** bevoegdheden voor cultuur. Op gemeentelijk niveau kan in elk van de 19 Brusselse gemeenten een schepen van cultuur werkzaam zijn. Brusselse gemeenten zijn niet verplicht om een Nederlandstalige schepen aan te stellen, maar in uitvoering van het Lombardakkoord (gesloten in 2001 in het kader van de vijfde staatshervorming) brengt de aanstelling van een Nederlandstalige schepen in een tweetalige gemeente extra financiële middelen met zich mee. Na de gemeenteraadsverkiezingen van oktober 2012, beschikken, op Ukkel na, alle gemeenten van het Brussels Gewest over een schepen voor Nederlandstalige aangelegenheden.

Het grondgebied van de negentien Brusselse gemeenten, het **Brussels Hoofdstedelijk Gewest**⁴, ontsnapt aan de provinciale indeling en bestaat als het tweetalig arrondissement Brussel-Hoofdstad. Dat betekent dat zowel de Vlaamse als Franse gemeenschap er bevoegd zijn. Binnen de grenzen van hun bevoegdheden blijven de Vlaamse en Franse Gemeenschap de wetgevende macht in Brussel. Zij zijn bevoegd om wetgevende akten, die ook van toepassing zijn in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, uit te schrijven of te wijzigen. De gemeenschapsbevoegdheden worden in Brussel uitgeoefend via respectievelijk de **Vlaamse en Franse Gemeenschapscommissie**⁵ (die optreden als gedecentraliseerde besturen). De inrichtende macht – bestuur, beleid en financiële ondersteuning – delen de Gemeenschappen met de Gemeenschapscommissies: de VGC en COCOF. Voor de gemeenschapsaangelegenheden die de beide gemeenschappen aangaan, werd de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie⁶ in het leven geroepen. Voor het beleidsdomein cultuur heeft de GGC geen bevoegdheden, hoewel dat door de zesde staatshervorming zou kunnen veranderen (op dit moment, november 2013, is daar nog geen duidelijkheid over).

Hoewel cultuur geen gewestbevoegdheid is, kan het Brussels Hoofdstedelijk Gewest onrechtstreeks ondersteuning bieden via bijvoorbeeld haar bevoegdheid 'Imago van Brussel' of 'Internationale uitstraling'.

De **drie federale culturele instellingen** vormen een uitzondering: de Koninklijke Muntchouwborg, het Nationaal Orkest van België en het Paleis voor Schone Kunsten (BOZAR). Zij vallen onder de bevoegdheid van een minister uit de federale regering. Sinds 2008 is de Eerste Minister bevoegd voor de voogdij over deze instellingen. De Kanselarij van de Eerste Minister verzekert de administratieve en budgettaire opvolging ervan, en heeft een ondersteunende functie bij het beleid. De drie instellingen beschikken elk over een eigen raad van bestuur, benoemd door de Federale Regering. De raad van bestuur neemt alle belangrijke beslissingen. Een regeringscommissaris van elke taalrol houdt daar toezicht op. Daarnaast behoren de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis (Jubelparkmuseum, Muziekinstrumentenmuseum, Japanse Toren & Chinees Paviljoen en de Hallepoort), de Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België en het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium tot de federale instellingen.

Kortom, in Brussel...

Cultuur behoort tot de ondersteunende bevoegdheden van de EU. Dat betekent dat de Unie slechts stimuleringsmaatregelen kan vaststellen, en alleen voor wat betreft de Europese dimensie ervan (artikel 6VWEU); voor het overige blijven de individuele lidstaten op deze gebieden bevoegd. Het komt de EU enkel toe om de acties van de lidstaten te ondersteunen.

Culturele instellingen in Brussel kunnen dus worden ondersteund door de federale overheid, de Vlaamse en/of Franse gemeenschap, de Gemeenschapscommissies (VGC, COCOF of beide⁷) en de gemeentelijke overheden. De versnippering van de bevoegdheid cultuur over al die beleidsniveaus doet de roep tot afstemming en samenwerking, tussen de beleidsniveaus en over de taalgrenzen heen, steeds luider weerklinken.

⁷ Voorbeelden zijn het Kunstenfestivaldesarts, Zinneke, Passa Porta, Muziekpublique, Recyclart, Brosella, ...

RECYCLART: HOE EEN PROJECT DE INSTITUTIONELE COMPLEXITEIT KAN OVERSTIJGEN

Interview met Laurence Jenard
(ex-directrice van Recyclart, voorzitter RAB)

In Brussel zijn er een aantal organisaties die gesubsidieerd worden door verschillende overheden. Recyclart is er een van. De bevoegdheidsverdeling in België heeft als gevolg dat de grote verscheidenheid aan activiteiten georganiseerd door Recyclart niet door één enkele overheid kunnen ondersteund worden. Recyclart bestaat uit een Kunstencentrum, Bar Recyclart (Bar/Restaurant) en Fabrik (een metaalwerkplaats en een schrijnwerkerij), waardoor het zowel culturele activiteiten organiseert als inzet op socioprofessionele inschakeling.

Laurence Jenard, sinds kort ex-directrice van Recyclart, geeft in onderstaand interview een overzicht van de manier waarop de organisatie omgaat met de subsidiëring door verschillende overheden. We openen het interview met een terugblik op een belangrijke passage uit het *Cultuurplan voor Brussel*⁸ van BKO/RAB.

⁸ <http://www.brusselskunsten-overleg.be/nl/cultuurplan-voor-brussel/cultuurplan-voor-brussel>

BKO/RAB Cultuurplan voor Brussel

§ 24 Op middellange termijn lijkt een regionalisering van een aanzienlijk deel van de culturele bevoegdheden wenselijk. Toch mag de positieve rol van de Vlaamse en Franse Gemeenschap in de ontwikkeling van kunst en cultuur in Brussel niet worden onderschat. In de eerste plaats moeten daarom de tekortkomingen van de communautaire aanpak worden bekeken en moet, waar mogelijk, het beleid worden bijgestuurd. [...]

24.1 De twee Gemeenschappen, de VGC, de COCOF en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest richten samen een culturele coördinatiecel op. Het gebrek aan overleg tussen de verschillende overheden is schrijnend, evenals de wederzijdse onwetendheid over decreten, procedures en de filosofie achter ieders beleid. De daarnet genoemde overheden moeten daarom nauwer met elkaar samenwerken. Een coördinatiecel kan een stand van zaken opmaken en het cultureel in kaart brengen van Brussel begeleiden. Ze kan een inventaris opmaken van wetten, decreten en reglementen, op zoek gaan naar de best practices en voorstellen formuleren voor meer coördinatie tussen die teksten en de verbetering ervan. Samen met de culturele sector en andere betrokken partijen kan ze ook mee een Gewestelijk Ontwikkelingsplan voor cultuur opstellen. Zo'n plan bevat dan de grote lijnen van een samenwerkingsakkoord tussen de Gemeenschappen en de toewijzing aan het Gewest van een beperkt aantal culturele bevoegdheden.

24.2 De Vlaamse en Franse Gemeenschap en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest sluiten een samenwerkingsakkoord af dat zich beperkt tot het grondgebied van laatstgenoemde. Binnen dit akkoord zullen vijf punten essentieel zijn:

- een rationalisering van het beheer van bi- of multicommunautaire activiteiten (voor zover die buiten de instellingen vallen die onder de federale overheid ressorteren): een gemeenschappelijk financieringsbudget, een eenvormige regelgeving inzake subsidies en controle, en een geïntegreerd evaluatieorgaan

- een akkoord om samen cultuuractiviteiten te ontwikkelen die zich specifiek richten tot een of meerdere anderstalige of culturele gemeenschappen in Brussel. Op die manier zijn deze niet verplicht om een artificiële keuze te maken tussen een van de twee taalgemeenschappen van dit land
- in overleg met het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de federale overheid een duidelijk beleid definiëren inzake de steun en ontwikkeling van cultuuractiviteiten als hefboom voor de internationale uitstraling van Brussel
- beleidstools ontwikkelen om gemeenschappelijke infrastructuur te kunnen inrichten, waar beide gemeenschappen activiteiten kunnen organiseren
- een gemeenschappelijke beheerstool ontwikkelen voor de informatie en de promotie van cultuur in Brussel.

24.3 Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest krijgt een aantal culturele bevoegdheden toegewezen.

Het moet bijvoorbeeld middels een specifiek budget interculturele activiteiten kunnen steunen, en het moet een beleid inzake de inplanting en ruimtelijke spreiding van cultuur kunnen ontwikkelen (zie hoofdstuk 2). Daarnaast dient het zijn huidige rol inzake de ontwikkeling van cultuur als hefboom voor de internationale uitstraling van de stad te behouden en versterken (zie hoofdstuk 5). Het moet ten slotte ook de ontwikkeling van bi- of multicommunautaire activiteiten kunnen promoten en ondersteunen. Voor dat laatste kan aan het Gewest een specifieke bevoegdheid worden toegekend, proportioneel in evenwicht ten opzichte van de Gemeenschappen.

Het Cultuurplan voor Brussel dateert van 2009. Zie je een evolutie als je terugkijkt naar de voorstellen die toen geformuleerd zijn en de situatie zoals die op dit moment is?

Ja, er worden zeker stappen in de goede richting gezet. Zo hebben de Commissies Cultuur van de VGC (Vlaamse Gemeenschapscommissie) en Cocof (Commission communautaire française) elkaar al een aantal keer informeel ontmoet en hebben ze een bezoek gebracht aan enkele culturele organisaties in Brussel. Dus als je het zo bekijkt, is er zeker een bepaalde samenwerking. Toch heb ik het gevoel dat die samenwerking vooral op parlementair niveau blijft, terwijl er bij de administraties weinig gevolgen merkbaar zijn van de samenwerking. Wat betreft het Gewestelijk Ontwikkelingsplan voor cultuur, dat gevraagd werd in het *Cultuurplan voor Brussel*, heb ik gezien dat er in enkele hoofdstukken van het recent verschenen *Ontwerp van Gewestelijk Plan voor Duurzame Ontwikkeling*¹⁰ verwezen wordt naar cultuur, en dat cultuur wordt beschouwd als een hefboom voor ontwikkeling. Voor het overige zie ik weinig concrete veranderingen. Ik denk dat de wil om samen te werken de grootste verandering vergeleken met 2009 is. Nu moet men zich afvragen hoe die wil zich kan vertalen in samenwerkingsstructuren. Misschien moet er enkel tijd over gaan (ik noem het politieke of institutionele tijd) om structurele samenwerkingsverbanden te kunnen realiseren.

Als directrice van Recyclart had je in de dagelijkse werking van de organisatie te maken met een groot aantal politieke structuren. Kan je kort een overzicht geven van de beleidsniveaus die Recyclart ondersteunen?

Het is belangrijk om te weten dat Recyclart een driedubbele missie heeft: er wordt ingezet op socioprofessionele inschakeling, reflectie over de stad en artistieke creatie. Recyclart bevindt zich op het snijpunt van verschillende disciplines, en bijgevolg ook op het snijpunt van bevoegdheden van de (subsidiërende) overheden.

Intern hebben we dat opgelost door een heel duidelijk afgebakend organigram op te stellen en een boekhouding die afgestemd is op dat organigram. Daardoor kan bijvoorbeeld het Brussels Gewest gemakkelijk nagaan dat het budget dat ze ons geven gebruikt wordt voor de socioprofessionele inschakeling, terwijl het budget van de twee Gemeenschappen aangewend wordt voor het culturele luik van onze werking. Recyclart is dus opgedeeld in drie departementen: Fabrik, metaalatelier en schrijnwerkerij (socioprofessionele inschakeling), Bar Recyclart (socioprofessionele inschakeling) en een Kunstencentrum/Centre d'arts voor artistieke creatie en spreiding.

Natuurlijk zijn er bepaalde elementen die doorheen de volledige organisatie lopen, zoals het infrastructuurbeleid en de administratie (waar we werken met verdeelsleutels, berekend op de oppervlakte die elk departement gebruikt en het aantal personeelsleden). Ongeveer de helft van die transversale functies wordt gedragen door het Kunstencentrum, 1/8 door Bar Recyclart en de resterende 3/8 door Fabrik. Aangezien we geschoven hebben met de gebruikte oppervlakte (Fabrik is verhuisd), moet die verdeling in 2014 herbekeken worden.

De opdeling zoals die nu vastgelegd is, werkt prima. We hebben die manier van werken ingevoerd na een audit van de Europese Unie, die ons gevraagd had onze werking duidelijker te maken, en na een aantal negatieve reacties op het zakelijke hoofdstuk van de dossiers die we bij de Vlaamse Gemeenschap indienden. Elk departement heeft nu zijn eigen budget, aangevuld met het voorziene percentage van het transversale budget en de eigen inkomsten.

Recyclart krijgt dus subsidies van de twee Gemeenschappen en van het Gewest, is er nog steeds ondersteuning door Europa?

Nee, de Europese middelen (UPP, Urban Pilot Project) waarmee Recyclart opgestart is, waren tijdelijk.

De Stad Brussel kreeg die subsidies en richtte vervolgens de vzw op. Eén van de voordelen van die Europese middelen was dat Europa zich nooit vragen gesteld heeft bij de taal die gesproken werd, noch bij de verschillende Gemeenschappen of de bevoegdheidsverdeling. Daardoor hebben we, eens de subsidie van Europa ten einde was, de andere subsidiërende overheden in België kunnen overtuigen om ons te ondersteunen. Ik ben ervan overtuigd dat als we het project vanuit het niets hadden opgestart en bij alle overheden waren moeten gaan aankloppen om steun te vragen, Recyclart nooit had bestaan zoals het nu bestaat.

Recyclart is een geval apart, want het is een vzw/asbl, met onze statuten in de twee talen, met een raad van bestuur die evenredig verdeeld is onder Franstaligen en Nederlandstaligen, en met bijgevolg ook slechts één financiële opvolging. Ik heb ooit opgevangen, maar dat is een problematiek die door een jurist moet behandeld worden, dat een werking zoals die van Recyclart onwettig zou zijn. Dat zou best kunnen, want in principe kan de Vlaamse Gemeenschap geen subsidies geven aan een asbl, hoewel ze er wel geeft aan een vzw/asbl als Recyclart.

Naast de ondersteuning door de twee Gemeenschappen en het Gewest, krijgt Recyclart ook subsidies van het federale niveau (via de Nationale Loterij) ter bevordering van de sociale cohesie. Recyclart werkt met mensen op weg naar socioprofessionele integratie, wat de sociale breuklijnen verkleint. Om die integratie mogelijk te maken, moet Recyclart ervoor zorgen dat de werknemers over up-to-date materiaal beschikken, wat flinke investeringen vraagt. Dankzij de financiële middelen van de Nationale Loterij en het ministerie van Sociale Zaken heeft Recyclart de keuken van Bar Recyclart kunnen vernieuwen.

Ook de Stad Brussel ondersteunt Recyclart. Eigenlijk is het gemakkelijker om de redenering ex negativo te maken: Recyclart wordt ondersteund door alle niveaus, behalve door de Cocof, het Waalse Gewest en de Duitstalige Gemeenschap.

De structurele subsidies die Recyclart ontvangt, worden grotendeels aangevuld met projectsubsidies, als ik het goed begrijp?

Dat klopt. De belangrijkste financiële steun komt van de Vlaamse Gemeenschap, de Franse Gemeenschap en van de Stedenfondsmiddelen van de VGC. Bar Recyclart krijgt subsidies van het Brussels Gewest. Voor het overige doet Recyclart beroep op projectsubsidies. De keuze om te werken op de grens van verschillende disciplines, impliceert dat er geen duidelijk *contrat-programme* beschikbaar is voor Recyclart. In sommige theaters bijvoorbeeld komt $\frac{3}{4}$ van de subsidies voort uit hun *contrat-programme*. De eigen inkomsten zijn dan de kers op de taart. Terwijl bij Recyclart de eigen inkomsten ook aangewend worden om de salarissen te betalen.

Er zijn voordelen en nadelen aan werken met projectsubsidies. Als bij Recyclart eens een punctuele subsidie wegvalt, dan is dat, mits enkele aanpassingen en bijstellingen, niet onmiddellijk een ramp. De missie zal daarvoor niet moeten aangepast worden. Aan de andere kant impliceren projectsubsidies onzekerheid. Het is telkens opnieuw afwachten of je ze krijgt of niet. Maar de conclusie zou kunnen zijn: het is moeilijk, maar positief.

Hoe is de relatie tussen Recyclart en de verschillende subsidiërende overheden?

De manier van samenwerken met de twee Gemeenschappen is verschillend, met voordelen en nadelen aan beide kanten. Zoals al gezegd heeft Recyclart een aparte positie. De Franse Gemeenschap speelt in op die aparte status. Aangezien Recyclart niet kan ingepast worden binnen een bepaald *contrat-programme*, hebben ze een specifieke overeenkomst afgesloten. Daarin wordt Recyclart een 'Centre d'arts urbains' genoemd. Ik denk dat Recyclart de enige organisatie is die die naam draagt, maar dat neemt niet weg dat Recyclart evengoed onderworpen wordt aan dezelfde controles als alle andere organisaties.

Een voorbeeld van die specifieke situatie die Recyclart binnen de Franse Gemeenschap inneemt is het volgende: de socioprofessionele integratie van Fabrik is op zich geen bevoegdheid van de Franse Gemeenschap. Toch tonen ze interesse voor Fabrik omwille van de ondersteuning die Fabrik geeft aan kunstenaars en designers bij het realiseren van hun werk. Dankzij de subsidies van de Franse Gemeenschap, kan Fabrik lagere prijzen hanteren voor die kunstenaars. De Vlaamse Gemeenschap daarentegen ziet dat niet op die manier en ondersteunt enkel Recyclart Kunstencentrum.

Zie je een verschil tussen de samenwerkingen die op het terrein, in de sector ondernomen worden en de politieke structuren?

Het is duidelijk dat het terrein sneller evolueert dan het beleid. En tegelijk springt de sector heel creatief om met de lacunes in de officiële structuren.

In het Cultuurplan voor Brussel, vragen BKO/RAB een samenwerkingsakkoord tussen de twee Gemeenschappen en het Brussels Gewest. Denk je dat zoiets mogelijk is? Of wenselijk?

Wenselijk is het in elk geval. Mogelijk ook. Het hangt wel af van de goede wil van onze politici. Het feit dat een samenwerkingsakkoord tussen de Vlaamse en de Franse Gemeenschap er al is, toont aan dat een samenwerkingsakkoord tussen de drie partijen realistisch is. Gezien de bevoegdheidsverdeling is de situatie voor het Brussels Gewest anders en ook moeilijker. Niettemin denk ik dat een samenwerking met het Brussels Gewest noodzakelijk is.

Na de laatste staats hervorming en de regionalisering van bepaalde bevoegdheden, zal het Gewest in de toekomst ook een aantal bicommunautaire culturele activiteiten kunnen ondersteunen, via het artikel 135bis in de Grondwet. Het is precies rond dit thema dat het me nodig lijkt dat de drie overheden een akkoord sluiten over de verdeling van de bevoegdheden, zoniet lopen we het risico dat de subsidies zullen doorgeschoven worden tussen de overheden. Dat zou niet getuigen van

een coherent cultuurbeleid. Van de uitvoering van die regionalisering van bevoegdheden hangt ook af of een nauwere samenwerking tussen de Gemeenschappen en het Gewest mogelijk zal zijn.

Zal de regionalisering van een aantal bevoegdheden een impact hebben op Recyclart?

Ja, ik veronderstel van wel. Er wordt in de officiële teksten verwezen naar de Zinneke Parade, maar ook Recyclart voldoet volledig aan de criteria. Organisaties die in aanmerking komen voor subsidies van het Brussels Gewest moeten ondersteund worden door de twee Gemeenschappen, gelegen zijn in het Brussels Gewest en een regionale uitstraling hebben. Recyclart kan op elk van die voorwaarden positief antwoorden. Ik weet echter niet of de twee Gemeenschappen in de toekomst die passage zullen gebruiken als excuus om ons minder subsidies te geven.

Op dit moment, dus nog vóór duidelijk is hoe ver de nieuwe bevoegdheidsoverdracht zal reiken, komt het Brussels Gewest al tussen in ons Kunstencentrum, meer bepaald via haar bevoegdheid Imago van Brussel, voor ons zomerfestival *Recyclart Holidays*. En ook met projectsubsidies voor de debatten rond stedenbouw die we organiseren. Dat zijn dus projecten van ons Kunstencentrum, die ondersteund worden door het Gewest.

Ik hoop in elk geval dat de zesde staats hervorming en de herziening van dat artikel 135bis in de Grondwet, ervoor zullen zorgen dat een aantal Brusselse projecten, die voorbijgaan aan de taal- en gemeenschapsgrenzen (ik denk hierbij aan Recyclart, maar ook aan Zinneke en BNA-BBOT), hun werking zullen kunnen versterken. Want het is ook via hen dat die Brusselse specificiteit uitgedragen wordt...

FOCUS CULTUURPOLITIEKE STRUCTUREN EN REGELGEVING IN VLAANDEREN EN DE FRANSE GEMEENSCHAP

Het artikel hieronder focust op het cultuurbeleid in de Vlaamse en Franse Gemeenschap. Deze tekst kwam tot stand naar aanleiding van de publicatie *In Nesten*. Onderzoek naar talentontwikkeling en interculturaliteit in de podiumkunsten van VTi1, Démos en BKO/RAB. De studie die voorafging aan de publicatie onderzocht de doorstroming van jonge kunstenaars in de podiumkunsten. Het doel van dit artikel over het cultuurbeleid, was het huidige kader en de wetgeving te schetsen in de Vlaamse en Franse Gemeenschap, om op die manier de praktijkvoorbeelden die in de studie worden beschreven, in een bredere context te plaatsen.

Waar relevant bekijken we naast dit deelstatelijk beleid ook de invloed van de diverse beleidsmechanismen op vlak van cultuur in Brussel. In het laatste hoofdstuk van dit artikel kaderen we de positie en invulling van de thema's interculturaliteit, culturele diversiteit en participatie binnen het cultuurbeleid van beide gemeenschappen. Onder 'interculturaliteit' wordt ook het samenwerken met de andere grote cultuurgemeenschap in België verstaan. Vandaar dat in dit Cahier geopteerd is voor een beschrijving van de cultuurpolitieke structuren en de regelgeving, zodat beide gemeenschappen elkaars structuren kunnen leren kennen.

CULTUURBELEID IN DE VLAAMSE GEMEENSCHAP

Cultuurbeleid

Voor de beleidsperiode 2004-2009 was Vlaams minister Bert Anciaux bevoegd voor cultuur, en ook voor de beleidsdomeinen jeugd, sport, media en Brussel. In zijn legislatuur vonden enkele hervormingen plaats die de structuur van het huidige culturele landschap tekenen. Onder het vernieuwingsproject Beter Bestuurlijk Beleid (BBB) van de Vlaamse overheid werden de domeinen cultuur, jeugd, sport en media geclusterd onder één beleidsdomein, afgekort CJSM. Ondanks deze clustering en de bedoeling om deze domeinen te laten samenkomen onder één minister, valt in de huidige beleidsperiode 2009-2014 elk beleidsveld onder de bevoegdheid van een andere minister. Zelf realiseerde minister Anciaux de totstandkoming van het Kunstendecreet, dat verschillende kunstdisciplines clustert onder één decreet.

Voor de beleidsperiode 2009-2014 zijn de bevoegdheden voor cultuur, jeugd en Brussel terug te vinden bij twee ministers: Vlaams minister van Onderwijs, Jeugd, Gelijke Kansen en Brussel, Pascal Smet, en Vlaams minister van Leefmilieu, Natuur en Cultuur, Joke Schauvliege.

We bespreken hieronder de belangrijkste decreten, die we voor de leesbaarheid opdelen onder drie topics: Kunsten en Erfgoed, Sociaal-Cultureel Werk voor Jeugd en Volwassenen, en het Lokaal Cultuurbeleid.

Kunsten en Erfgoed

Het Kunstendecreet

Het Kunstendecreet ontstond in 2004 onder de legislatuur van toenmalig Vlaams minister van Cultuur, Jeugd, Sport en Brussel, Bert Anciaux. Met het decreet werden verschillende kunstdisciplines van een uniforme subsidieregeling voorzien. Het decreet richt zich tot organisaties en kunstenaars die actief zijn in volgende sectoren of mengvormen daarvan: theater, muziektheater, dans, kunstcentra*¹⁰, werkplaatsen*, kunsteducatie*, muziek, audiovisuele kunsten, sociaal-artistiek*, architectuur en vormgeving¹¹, beeldende kunsten, en nieuwe media. Ook de steunpunten* en de instellingen van de Vlaamse Gemeenschap werkzaam op deze disciplines worden via dit decreet gesubsidieerd.

Uitzondering zijn literatuur en film: die behoren tot de bevoegdheid van respectievelijk het Vlaams Fonds voor de Letteren en het Vlaams Audiovisueel Fonds. Het Vlaams Fonds voor de Letteren (VFL) steunt de Nederlandstalige letteren en de vertaling in en uit het Nederlands van literair werk. Het verleent subsidies, informatie en documentatie, en organiseert en financiert projecten, samenwerkingsplatformen en andere initiatieven.

¹⁰_ In het kader op pagina 17 is een omschrijving terug te vinden van de woorden aangeduid met een*.

¹¹_ Gericht op culturele aspecten van deze domeinen, niet de productie van architectuur of vormgeving.

Het Vlaams Audiovisueel Fonds (VAF) ondersteunt de audiovisuele creatiesector in Vlaanderen door middel van vorming, onderzoek en het steunen en begeleiden van de creatie en promotie. Ze doet dit hoofdzakelijk door het toekennen van financiële steun aan projecten. Via ateliers, opleidingsinitiatieven, beurzen en artistieke en/of productionele coaching zet het VAF daarnaast in op de ondersteuning van (beginnende) makers.

Het Kunstendecreet formuleert criteria aan de hand waarvan de aanvragen worden beoordeeld. De beoordeling van de aanvragen gebeurt door de beoordelingscommissies¹², die voor een specifieke discipline een inhoudelijk, artistiek advies geven, en door de administratie, die zakelijk advies geeft. Deze twee instanties schrijven een – niet bindend – advies uit aan de minister van Cultuur. In een tweede fase neemt de minister een definitieve beslissing, waarbij zij/hij de keuze heeft om de adviezen van de commissies al dan niet te volgen.

Organisaties kunnen via dit decreet project- of werkingssubsidies aanvragen. Projectsubsidies ondersteunen organisaties die een in tijd en opzet afgebakend project wensen te realiseren. Organisaties die al werkingssubsidies ontvangen, kunnen geen projectsubsidies aanvragen. Daarnaast zijn er binnen het Kunstendecreet ook instrumenten om individuele kunstenaars te ondersteunen. Waar voordien enkel beeldende kunstenaars beurzen konden aanvragen, kunnen sinds het Kunstendecreet individuele kunstenaars van alle binnen het Kunstendecreet erkende disciplines beurzen verkrijgen. Naast beurzen kunnen individuele kunstenaars ook projectmiddelen aanvragen. Het Kunstendecreet heeft bovendien de administratieve lasten voor de kunstenaar verminderd, doordat zij niet langer verplicht zijn om een vzw op te richten om beurzen of projectmiddelen aan te vragen.

Binnen het Kunstendecreet is er ook een financiële tegemoetkoming voor (de deelname aan) internationale initiatieven voorzien. Een tegemoetkoming in de reis-, verblijf- en transportkosten is in de eerste plaats bedoeld als impuls voor de deelname van Vlaamse kunstenaars of kunstenuorganisaties aan initiatieven in het buitenland. Voor die tegemoetkoming worden alleen presentaties in aanmerking genomen. Dat wil zeggen dat er een actieve deelname is in de vorm van een concert, voorstelling, tentoonstelling,...

¹² De beoordelingscommissies architectuur en vormgeving, audiovisuele kunst, beeldende kunst, dans, kunsteducatie, muziek, muziektheater, publicaties, sociaal-artistiek, theater, de beoordelingscommissie multidisciplinaire kunstencentra, werkplaatsen en festivals en de ad-hoccommissie creatieopdrachten. Discipline gebonden kunstencentra, werkplaatsen en steunpunten dienen hun aanvraag in bij de beoordelingscommissie van de desbetreffende discipline.

Een nieuw Kunstendecreet

Op 4 december 2013 werd het nieuwe Kunstendecreet goedgekeurd in de plenaire vergadering van het Vlaams Parlement. De belangrijkste veranderingen, in het licht van bovenstaande beschrijvingen, zijn de volgende. Organisaties en projecten moeten zich niet langer identificeren in termen van hun organisatievorm of -type (kunstencentrum, werkplaats, organisatie voor dans,...), maar in termen van de combinatie van de functie(s) die ze vervullen in de sector en de discipline(s) waarin ze opereren. Als mogelijke functies bepaalt het decreet: ontwikkeling, productie, presentatie, participatie en reflectie. Structurele werkingssubsidies zullen voortaan een looptijd hebben van vijf jaar¹³, parallel aan de legislatuur van het Vlaamse Parlement. Waar projecten volgens het decreet tot 2013 een maximumduur van 1 jaar kennen, zullen gesubsidieerde projecten in de toekomst tot maximum drie jaar kunnen duren. Ook het beoordelingssysteem wordt aangepast. Waar eerder in het Kunstendecreet een lijst beoordelingscriteria van toepassing was op het geheel van de organisatie, worden de kwaliteitscriteria in het nieuwe decreet specifiek geformuleerd per functie. Ook wordt geen beoordelingscommissie meer samengesteld voor een periode van vier jaar per discipline of werkvorm, maar zal per subsidieronde een groep beoordelaars samengeroepen worden uit een ruimere pool van beoordelaars. Daarbij zal telkens gezocht worden naar een goeie match tussen het profiel van de beoordelaars en van de indieners, in termen van de functies en disciplines waarin men thuis is.

Het Cultureel – erfgoeddecreet

Het roerend (kunstobjecten, documenten, voorwerpen, enz.) en immaterieel (verhalen, liederen, tradities, sociale gebruiken, vaardigheden, enz.) erfgoed worden in Vlaanderen samen het cultureel erfgoed genoemd, omdat de beleidsbevoegdheid ervoor bij de gemeenschapsminister voor cultuur ligt. In 2008 werd een verscheidenheid aan decreten gebundeld onder het cultureel-erfgoeddecreet. Het decreet zet in op het behoud en het beheer van of de zorg voor het cultureel erfgoed en de ontsluiting ervan voor het publiek. Het decreet subsidieert erkende musea, culturele archiefinstellingen, landelijke cultureel-erfgoedorganisaties, gemeentelijke overheden en intergemeentelijke samenwerkingsverbanden met betrekking tot het voeren van een lokaal cultureel-erfgoedbeleid, cultureel-erfgoedprojecten en het steunpunt FARO.

Het Topstukkendecreet

Het Topstukkendecreet garandeert de bescherming van roerend cultureel erfgoed dat, omwille van zijn bijzondere archeologische, historische, cultuurhistorische, artistieke of wetenschappelijke betekenis voor Vlaanderen, op een lijst geplaatst wordt. Dat maakt het zorgvuldige behoud en beheer van de topstukken mogelijk. Zo moet de Vlaamse overheid de toelating geven vooraleer topstukken buiten Vlaanderen mogen reizen, en is het mogelijk om voor topstukken restauratiesubsidies aan te vragen.

¹³ In het vorige Kunstendecreet was dat vier jaar.

Sleutelbegrippen in de Vlaamse Gemeenschap¹⁴

Kunstencentra

Kunstencentra worden in het Kunstendecreet gedefinieerd als:
“organisaties die in hoofdzaak de opdracht hebben de ontwikkelingen in de nationale en/of internationale kunstproductie te volgen door middel van creatie, presentatie, reflectie en/of publiekswerking”.

Werkplaatsen

Het Kunstendecreet omschrijft werkplaatsen als *“organisaties die zich in hoofdzaak toeleggen op ondersteuning van creatie, ontwikkeling, reflectie of zakelijke dienstverlening aan kunstenaars”.* Werkplaatsen bieden dus niet enkel artistieke, maar ook administratieve en zakelijke ondersteuning.

Kunsteducatie

In het Kunstendecreet worden kunsteducatieve organisaties omschreven als *“organisaties, met uitzondering van onderwijsinstellingen, die in hoofdzaak educatieve activiteiten opzetten waarbij men individueel of in groep leert omgaan met kunsten”.* Kunsteducatieve initiatieven onderscheiden zich van educatieve initiatieven in het socio-culturele of jeugdwerk door de centrale plaats die de kunsten krijgen in hun werking. *“Kennismaking en beleving van de kunsten is het doel; alle educatieve activiteiten zijn erop gericht om tot een beter begrip van de kunsten te komen. Een belangrijk uitgangspunt is de link met het artistieke veld zelf. Basisvoorwaarde om in aanmerking te komen voor ondersteuning is de samenwerking met kunstenaars en organisaties geworteld in het professionele kunstenveld.”* Dit in tegenstelling tot socio-cultureel vormings- en jeugdwerk, waar persoonsvorming voorop staat, maar die evenwel ook de term kunsteducatie gebruiken om hun werking te benoemen.

Sociaal-artistiek

Sociaal-artistieke organisaties worden in het Kunstendecreet omschreven als *“organisaties die in hoofdzaak procesmatige werkingen opzetten met een sociale en*

artistieke dimensie”. Ze onderscheiden zich van kunsteducatieve werkingen doordat ze zich toeleggen op op *“het ontwikkelen van artistieke projecten met een sterk sociale inslag. Betrokkenheid van de doelgroep en de procesmatige benadering zijn even belangrijk als het artistieke resultaat. De organisaties leggen zich met andere woorden niet enkel toe op het realiseren van artistieke projecten maar investeren vooral in het ontwikkelen van manieren/methodes om bepaalde doelgroepen te betrekken bij het artistieke proces”.*

Steunpunten

Steunpunten worden in het Kunstendecreet gedefinieerd als *“facilitaire organisaties die een intermediaire rol vervullen tussen het veld en de overheid met als belangrijkste taken : praktijkondersteuning, praktijkontwikkeling, beeldvorming en communicatie”.* De steunpunten binnen het Kunstendecreet zijn: het Instituut voor Beeldende, Audiovisuele en Mediakunst (BAM), het Muziekcentrum Vlaanderen (MCV), het Vlaams Architectuurinstituut (VAi) en het Vlaams Theaterinstituut (VTi). Daarnaast zijn er ook buiten het decretale kader van het Kunstendecreet cultuursteunpunten actief: FARO, het steunpunt voor cultureel erfgoed, Socius, het steunpunt voor sociaal-cultureel volwassenenwerk en Locus, het steunpunt voor bibliotheken, cultuur- en gemeenschapscentra en lokaal cultuurbeleid. Tot slot vermelden we nog Démos, als kenniscentrum werkzaam onder het Participatiedecreet.

Cultuurcentrum

Een cultuurcentrum wordt in het decreet Lokaal Cultuurbeleid omschreven als een *“culturele infrastructuur die de gemeente beheert met het oog op cultuurparticipatie, gemeenschapsvorming en cultuurspreiding ten behoeve van de lokale bevolking en met bijzondere aandacht voor de culturele diversiteit, met daarnaast een breed en eigen cultuurspreidingsaanbod, gericht op de bevolking van een streekgericht werkingsgebied”.*

¹⁴ De definities zijn afkomstig uit de gecoördineerde decreet-tekst voor het 'Decreet houdende de subsidiëring van kunstorganisaties, kunstenaars, organisaties voor kunsteducatie en organisaties voor sociaal-artistieke werking, internationale initiatieven, publicaties en steunpunten' en de 'Memorie van toelichting bij het Kunstendecreet'.

Sociaal – Cultureel Werk voor Jeugd en Volwassenen

Gezien de clustering van de beleidsdomeinen cultuur, jeugd, sport en media, vallen ook decreten met betrekking tot zowel cultuur als jeugd onder het thema Sociaal – Cultureel Werk voor Jeugd en Volwassenen. We focussen ons hieronder op de cultuurgerelateerde decreten.

Het decreet Sociaal – Cultureel volwassenenwerk

Het sociaal – cultureel volwassenenwerk wordt in het decreet gedefinieerd als 'de activiteiten die de ontplooiing van volwassenen in hun maatschappelijke participatie willen bevorderen; personen nemen er vrijwillig aan deel, los van enig schoolverband en los van elke vorm van beroepsopleiding'. Het gaat om vormingen, workshops of cursussen over gezondheid, wetenschap, opvoeden, koken, creativiteit, enz. tot zelfs volwaardige opleidingen bedrijfsbeheer, boekhouden of taallessen. Daarnaast vallen ook de bewegingen en organisaties die zich richten op maatschappelijke verandering, onder dit decreet. Voorbeelden zijn de Liga voor Mensenrechten en LINC (Centrum voor Lezen en Informatie). Socius is het steunpunt voor de verenigingen, volkshogescholen, landelijke vormingsinstellingen en bewegingen werkzaam onder dit decreet.

Het Amateurkunstendecreet

Amateurkunstenorganisaties krijgen via dit decreet geen middelen. Zij doen voor hun werking een beroep op lokale middelen via de gemeente. Voor sommige projecten kunnen ze echter wel aankloppen bij de landelijke organisatie van hun discipline.

Het Amateurkunstendecreet van 2000 herleidde het aantal gesubsidieerde, ondersteunende organisaties tot één per discipline. Momenteel worden negen landelijke amateurkunstenorganisaties¹⁵ gesubsidieerd. Deze hebben een dienstverlenende, adviserende en coördinerende rol voor hun discipline. Daarnaast wordt binnen het Amateurkunstendecreet ook het Forum voor amateurkunsten, de belangenbehartiger en het deskundige aanspreekpunt voor en over de amateurkunstensector in Vlaanderen, gesubsidieerd. Zinnema, het Vlaams huis voor amateurkunsten in Brussel, is niet erkend binnen het decreet maar functioneert dankzij een samenwerkingsovereenkomst tussen de Vlaamse Gemeenschap en de VGC.

Het Circusdecreet

Sinds 2008 is de ondersteuning van de Vlaamse circuskunsten structureel veranderd. Doelstelling van de implementering van het circusdecreet is de optimale ontwikkeling van de circuskunsten in Vlaanderen. Binnen het circusdecreet kunnen middelen worden aangevraagd voor creatie, spreiding van circusproducties via tournees, circusfestivals, promotie van circuskunsten (bijvoorbeeld via een publicatie), internationale spreiding van producties, internationale bijscholing of voortgezette opleiding en opleiding als docent in de circuskunsten. Voor straattheater is binnen het circusdecreet geen subsidiëring mogelijk.

Voor dit decreet werd, net als binnen het Kunstendecreet, een beoordelingscommissie opgericht die aan de minister advies geeft over de ingediende subsidieaanvragen. Het steunpunt voor de circuskunsten is het Circuscentrum¹⁶, dat onder impuls van het nieuwe circusdecreet tot stand kwam en zich richt naar amateurs, semiprofessionelen en professionelen.

¹⁵ Centrum voor Beeldexpressie, Creatief Schrijven, Danspunt, Koor&Stem, KUNSTWERKT, Muziekmozaïek, OPENDOEK, Poppunt en Vlamo.

¹⁶ voluit het Vlaams Centrum voor Circuskunsten vzw

Het decreet Lokaal Cultuurbeleid

Het decreet Lokaal Cultuurbeleid van 2012 bouwt verder op de basisidee van het decreet van 2001, en geeft gemeenten de kans een kwalitatief cultuurbeleid op maat van hun gemeente te ontwikkelen met middelen vanuit Vlaanderen. Het decreet kadert binnen het toenemend belang dat de Vlaamse overheid hecht aan het lokale beleidsniveau en de daarmee gepaard gaande decentralisatie van bevoegdheden. Gemeenten kunnen in aanmerking komen voor subsidiëring, als ze via hun gemeentelijk cultuurbeleid (opgenomen in de strategische meerjarenplanning van de gemeente) een aantal Vlaamse beleidsprioriteiten inzake cultuurbeleid lokaal vertalen. Daarnaast zijn er ook enkele randvoorwaarden, zoals het voeren van een ondersteuningsbeleid voor verenigingen, het beschikken over een minimale culturele infrastructuur (met een beheersorgaan), enz. Het decreet voorziet drie subsidiestromen, één per Vlaamse beleidsprioriteit. Zo kan een gemeente een subsidie verkrijgen voor het voeren van een kwalitatief en duurzaam gemeentelijk cultuurbeleid, voor de openbare bibliotheek, en voor een cultuurcentrum, op voorwaarde dat de gemeente voorkomt op de lijst van steden en gemeenten die als bijlage bij het decreet is gevoegd. De gemeente kan hiervoor alleen te werk gaan of in een samenwerkingsverband met één of meer andere gemeenten.

Ook Brusselse gemeenten kunnen middelen krijgen van Vlaanderen om een Nederlandstalig lokaal cultuurbeleid uit te bouwen. Ze moeten hiertoe een cultuurbeleidsplan indienen, waarin ze invulling geven aan de Vlaamse beleidsprioriteiten voor lokaal cultuurbeleid, en onder andere over een cultuurbeleidscoördinator en een Nederlandstalige openbare bibliotheek beschikken.

Locus is het steunpunt voor het lokaal cultuurbeleid in Vlaanderen. Het ondersteunt de gemeenten bij de invulling van de Vlaamse beleidsprioriteiten, met het oog op de uitbouw van een kwalitatief en duurzaam gemeentelijk cultuurbeleid. De invulling van het lokaal cultuurbeleid binnen de strategische meerjarenplanning en de ondersteuning van de werking van cultuurcentra, openbare bibliotheken, gemeenschapscentra, lokale culturele professionals en adviesorganen voor cultuur staan daarbij centraal.

Met de verkiezingen in 2012 stelde elke Brusselse gemeente, op Ukkel na, een Vlaamse schepen aan. Het decreet Lokaal Cultuurbeleid biedt hen een hefboom om een betekenisvol Nederlandstalig lokaal cultuurbeleid te kunnen voeren. De Franse gemeenschap komt minder tussen op lokaal niveau. Er kunnen wel middelen verkregen worden voor de uitbouw van een cultuurcentrum¹⁷. In Brusselse gemeenten kunnen zo twee cultuurdiensten – aangestuurd door twee verschillende schepenen – ontstaan die, al dan niet, samen een cultuurbeleid voeren.

¹⁷ Meer hierover onder het hoofdstuk *Cultuurbeleid in de Franse Gemeenschap*.

Cultuurbeleid in de jeugdsector

Organisaties die culturele en artistieke activiteiten opzetten met en voor kinderen en jongeren bouwen een brug tussen twee beleidsdomeinen: jeugd en cultuur. Op beleidsniveau betekent dit dat zij enerzijds vanuit cultuur – denken we aan de in het vorige hoofdstuk besproken decreet Sociaal – Cultureel volwassenenwerk, Amateurkunstendecreet, Lokaal Cultuurbeleid en de werkvelden kunsteducatie en sociaal – artistiek werk binnen het Kunstendecreet – of anderzijds vanuit Jeugd kunnen worden erkend en gesubsidieerd. Het gaat hier om een of/of verhaal, aangezien subsidiëring vanuit beide beleidsdomeinen – ondanks de clustering van de beleidsdomeinen CJSM – niet mogelijk is. Ter ondersteuning van de jeugdsector vormen het Steunpunt Jeugd, de Vlaamse Jeugdraad en VIP Jeugd sinds januari 2013 samen De Ambrassade. We bespreken hieronder de decreten binnen het beleidsdomein Jeugd waarin kunst en cultuur een plaats krijgen.

In het *decreet houdende het voeren van een Vlaams jeugd – en kinderrechtenbeleid* komen cultuureducatieve verenigingen in aanmerking voor subsidies. In het gewijzigde decreet dat in januari 2013 in werking trad, wordt van een cultuureducatieve vereniging verwacht dat ze de artistieke creativiteit van de jeugd stimuleert en de jeugd de taal van de kunsten leert begrijpen en gebruiken.

Daarnaast is er het *decreet houdende de ondersteuning en stimulering van het lokaal jeugdbeleid en de bepaling van het provinciaal jeugdbeleid*. Op basis van dat decreet verleent de Vlaamse overheid subsidies aan Vlaamse gemeenten¹⁸ voor de uitvoering van één of meer Vlaamse beleidsprioriteiten binnen hun jeugdbeleid. Zowel voor de periode 2011 – 2013 als voor 2014 – 2019 werd jeugdcultuur als een prioriteit naar voren geschoven. Op die manier wil de overheid jeugdwerkingen, amateurkunstorganisaties, werkingen voor maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren (WMKJ) en allochtone zelforganisaties stimuleren om de artistieke, expressieve uitingsvormen van kinderen en jongeren te ondersteunen en te ontwikkelen. De Vlaamse Overheid vraagt dat de organisaties daartoe aansluiting zoeken bij andere beleidsdomeinen zoals cultuur (CC's, GC's, bibliotheken, enz.), onderwijs (DKO, enz.) en sociale zaken (OCMW's, buurtwerk, enz.).

¹⁸ Voor Brussel gaan die middelen via de Vlaamse Gemeenschapscommissie.

Cultuurbeleid in het onderwijs

Ook binnen het (leerplicht)onderwijs krijgen kunst en cultuur een plaats. In het basis – en secundair onderwijs worden kunst – en cultuureducatie opgenomen in de ontwikkelingsdoelen en eindtermen. Dat zijn door de overheid vastgelegde minimumdoelen die een leerling moet bereiken bij het afstuderen. De overheid formuleert geen verplichtingen over te gebruiken didactische methoden om die doelen te bereiken, wat de onderwijsinstellingen een grote autonomie geeft voor de invulling van de eindtermen. De leerplannen, opgesteld per onderwijsnet, geven wel al gedetailleerdere inhoudelijke richtlijnen.

In het basisonderwijs is Muzische opvoeding opgenomen als één van de leergebieden naast vakken als Nederlands en Wiskunde. De doelstelling is het geven van een basisvorming (en dus geen specialisatie in een bepaalde kunstvorm) binnen de domeinen beeld, muziek, drama, beweging en media. Voor het secundair onderwijs worden binnen de eindtermen een aantal sleutelvaardigheden geformuleerd die op het einde van het curriculum moeten zijn bereikt. Scholen bepalen zelf hoe ze de sleutelvaardigheden concretiseren en uitwerken. Kunst – en cultuureducatie krijgen expliciet een plaats binnen de sleutelvaardigheden 'esthetische bekwaamheid en mediawijsheid', en in 'context socio – culturele samenleving'. De invulling gebeurt in de vakgebonden lessen en in vakoverschrijdende initiatieven of projecten – al dan niet in samenwerking met een externe partner zoals culturele centra, musea, kunstenaars, kunst – en cultuureducatieve organisaties, enz. CANON Cultuurcel is de cel van het Ministerie van Onderwijs die hierbij ondersteuning biedt. Ze stelt daartoe enerzijds haar expertise en anderzijds financiële middelen ter beschikking van de scholen.

In het secundair onderwijs kan men naast het algemene, technische of beroepssecundair onderwijs¹⁹ kiezen voor het secundair kunstonderwijs (KSO). Het KSO is georganiseerd per discipline: podiumkunsten, beeldende en audiovisuele kunsten, dans, musical, muziek en architectuur. In het Hoger Onderwijs kan een student met een diploma secundair onderwijs voor een kunstopleiding kiezen. Ze moeten vooraf wel slagen voor een toelatingsproef.

¹⁹ Afgekort het ASO, TSO en BSO.

Naast het leerplichtonderwijs kan men ook binnen het Deeltijds Kunstonderwijs (DKO) artistiek aan de slag. Het DKO is aanvullend onderwijs voor jongeren en volwassenen die hier vrijwillig aan deelnemen. Het DKO biedt artistieke vorming binnen vier studierichtingen: beeldende kunst, muziek, woordkunst en dans. Vanuit de vaststelling dat de regelgeving en decretale kaders voor het DKO onoverzichtelijk zijn en het DKO daardoor niet flexibel genoeg is om de evolutie van het kunstenlandschap te volgen, wordt momenteel gewerkt aan een hervorming van het DKO²⁰.

Cultuureducatie krijgt dus aandacht binnen zowel Cultuur, als Jeugd en Onderwijs. Vanuit die vaststelling ondertekenden de Vlaamse ministers Joke Schauvliege en Pascal Smet in 2012 de conceptnota 'Groeien in cultuur' waarin ze een gedeelde visie, missie en doelstellingen uitwerkten omtrent de ontwikkeling van creatief talent van kinderen en jongeren. Met deze nota willen de ministers de stap zetten naar een meer structurele samenwerking tussen Cultuur, Jeugd en Onderwijs op het vlak van cultuureducatie. De complementaire nota 'Doorgroeien in Cultuur', voorgesteld in september 2013, focust op 18+'ers en de samenwerking, afstemming en doorstroming tussen het Deeltijds Kunstonderwijs en de amateurkunstensector.

Vlaams (cultuur)beleid in Brussel

De Vlaamse en de Franse Gemeenschap hebben autonome bevoegdheden in Brussel. De nauwe band die Vlaanderen met Brussel wil onderhouden, komt ook tot uiting in de organisatie van de Vlaamse Gemeenschapsinstellingen. Zo is in het Vlaams Parlement, waarvan zes Brusselse Vlamingen deel uitmaken, een aparte commissie bevoegd voor de Brusselse problematiek, de Commissie voor Brussel en de Vlaamse Rand. In de Vlaamse Regering is een minister bevoegd voor Brussel en bij de Vlaamse administratie werd een apart team Coördinatie Brussel opgericht die specifieke opdrachten heeft m.b.t. de hoofdstad van Vlaanderen.

Om Brussel in de ogen van de Vlamingen bekend en aantrekkelijk te maken én om de Vlaamse netwerken in Brussel te versterken, verleent het team Coördinatie Brussel project – en werkingssubsidies. Werkingssubsidies worden toegekend aan o.a. de Brusselse media (FM Brussel, tvbrussel,...), Huis van het Nederlands Brussel, Muntpunt,... Met de subsidielijnen 'Projecten voor Brussel' wil de Vlaamse minister bevoegd voor Brussel, Vlaamse en Brusselse organisaties aansporen om een actieve partner te zijn bij de realisatie van zijn beleidsdoelstellingen. De ondersteuning van kwaliteitsvolle, creatieve groot – en hoofdstedelijke projecten in Brussel en in Vlaanderen moet Vlaanderen en Brussel dichterbij elkaar brengen en de beeldvorming versterken van Brussel als kosmopolitische, bruisende hoofdstad, die een motor is voor de internationale uitstraling van Vlaanderen. Projecten die in aanmerking komen voor subsidies zijn o.a. projecten die de betrokkenheid van de Vlaamse gemeenschap op het vlak van cultuur, educatie, jeugd, sport en sociaal gebeuren in Brussel zichtbaar maken en aanmoedigen, en projecten die het stedelijke weefsel en de (interculturele) leefbaarheid van de grootstad versterken.

²⁰ Uit de nota 'Inhoudelijke vernieuwing deeltijds kunstonderwijs', op de website www.ond.vlaanderen.be.

CULTUURBELEID IN DE FRANSE GEMEENSCHAP

L'Administration générale de la culture

21 Voor een historische schets van de cultuurpolitiek in de FWB raadpleeg het tweede tijdschrift (november 2012) van de *Observatoire des Politiques culturelles*, Repères Matières & politiques culturelles (1965 – 1971), op hun website: www.opc.cfwb.be/ In *Communauté Bruxelles – Wallonie. Quelles politiques culturelles* staat een uitgebreide historische en kritische analyse van de cultuurpolitiek in de FWB, geschreven door Alain de Wasseige.

22 Inspectie van o.a. de financiële toestand van de culturele organisaties die door de Franse Gemeenschap erkend en gesubsidiëerd worden.

23 Er zijn 34 adviesorganen, onderverdeeld volgens de departementen: Algemene Zaken (3), Podiumkunsten (11), Literatuur (8), Jeugd en *Éducation permanente* (4) en Erfgoed en Beeldende kunsten (8).

Het beleidsdomein Cultuur²¹ wordt organisatorisch opgedeeld in vier departementen, gelinkt aan de verschillende artistieke disciplines: podiumkunsten, literatuur, jeugd en *éducation permanente*, erfgoed en beeldende kunsten. Daarnaast is er ook een departement inspectie²². Organisaties en projecten die een interdisciplinaire of intersectoriele werking opzetten kunnen terecht bij enkele instanties die niet opereren onder één van de vijf discipline specifieke departementen.

Voor de beleidsperiode 2009 – 2014 is minister van Cultuur, Media, Gezondheid en Gelijke Kansen, Fadila Laanan voor de tweede maal (na 2004 – 2009) bevoegd voor het beleidsdomein Cultuur. Evelyne Huytebroeck, minister voor Jeugd, Hulp aan Jeugd, Adoptie en Hulp aan Gedetineerden, is bevoegd voor het volledige jeugd-beleid. Binnen het beleidsdomein Cultuur strekt deze bevoegdheid zich ook uit over jeugdorganisaties en jeugdhuizen, die administratief onder het departement Jeugd en *Éducation permanente* vallen. Beide ministers krijgen voor hun beslissingen advies van verschillende adviesorganen²³, georganiseerd per thema, en van de administratie. Deze adviseren de minister over enerzijds beslissingen tot subsidiëring en erkenning en anderzijds over de decretale en reglementaire ontwikkelingen. Organisaties kunnen een meerjarige subsidiëring aanvragen door een *contrat – programme* of *convention* af te sluiten met de bevoegde minister. De inhoud (missie en opdracht, duur en budget) van deze *contrats – programmes* en *conventions* wordt organisatie per organisatie onderhandeld tussen de bevoegde minister en de desbetreffende organisatie.

Daarnaast is het ook mogelijk om projectsubsidies aan te vragen en kunnen binnen sommige disciplines ook individuele kunstenaars gesubsidieerd worden via beurzen.

Hieronder wordt op basis van de verschillende departementen (podiumkunsten, literatuur, erfgoed en beeldende kunsten, transversale thema's en jeugd en éducation permanente) weergegeven hoe de subsidieverdeling in zijn werk gaat.

Podiumkunsten

De erkenning en subsidiëring van organisaties werkzaam binnen de podiumkunsten gebeurt op basis van het *Decreet van 10 april 2003 houdende de erkenning en subsidiëring van de professionele podiumkunstensector*. Enkel de subsidiëring van kinder – en jongerentheater valt onder een ander decreet, namelijk het *Decreet kinder – en jongerentheater van 1994*.

Organisaties kunnen erkend worden binnen de afdeling theater, klassieke en hedendaagse muziek, niet – klassieke muziek²⁴, dans, en circuskunsten, kermiskunsten en straatkunst. Onder de afdeling theater valt het theater voor volwassenen, het theater voor kinderen en jongeren, het semiprofessioneel theater, het amateurkunsten theater en het Actietheater*. Onder podiumkunsten is er daarnaast een specifiek adviesorgaan '*aides aux projets théâtraux*' dat kansen creëert voor beginnende kunstenaars. Tot slot is er voor disciplineoverschrijdende projecten binnen de podiumkunsten de afdeling interdisciplinaire projecten. Organisaties of projecten die over de grenzen van de podiumkunsten heen werken vallen onder de bevoegdheid van de pluridisciplinaire en intersectoriële dienst (zie verder).

In tegenstelling tot het Vlaamse cultuurbeleid worden binnen de podiumkunsten geen aparte categorieën voorzien voor steunpunten en werkplaatsen, al kunnen culturele instellingen wel middelen aanvragen voor het uitbouwen van een documentatie – , informatie – en/of onderzoeksfunctie, al dan niet naast een creatie – of presentatiefunctie. Een voorbeeld is Contredanse, dat een steunpuntfunctie opneemt voor dans. Een erkenning als *résidence d'artiste* kan enkel binnen de podiumkunsten, de beeldende kunsten of als cultuurcentrum. Een voorbeeld is het Brusselse Théâtre de L'L, erkend als *résidence d'artiste*.

Binnen het departement podiumkunsten²⁵ is tenslotte een afdeling spreiding actief. Aangezien podiumkunstenorganisaties een spreidingsfunctie kunnen opnemen in hun overeenkomst of programmacontract en dus via die weg al subsidies krijgen, vervult de afdeling spreiding vooral een promotionele taak. Ze probeert enerzijds de zichtbaarheid van voorstellingen te verhogen en anderzijds een verscheidenheid aan (nieuwe) publieken in contact te brengen met artistieke creaties.

Literatuur

Onder dit beleidsdomein vallen de promotie van literatuur en lectuur, hulp bij literaire creatie, bij het uitgeven en bij de spreiding van het werk van Franstalige Belgische auteurs, de promotie van de Franse taal en van de dialecten. Een van de grootste uitdagingen voor de *Service Général des Lettres et du Livre* is het stimuleren van interesse voor het boek en voor het lezen. Om alle verschillende missies te kunnen realiseren, is de *Service Général des Lettres et du Livre* on-

²⁴ Rock, wereldmuziek, jazz, hiphop, folk,...

²⁵ Le Service général des Arts de la Scène, SGAS.

derverdeeld in vijf departementen: *Service de la lecture publique*, het *Centre de Lecture publique de la Communauté Française*, de *Service de la Promotion des Lettres*, de *Service de la Langue Française* en de *Service des Langues régionales endogènes*. De *Service de la lecture publique* focust op leesbevordering in de Franse gemeenschap door het organiseren en ontwikkelen van een netwerk van vaste en mobiele bibliotheken. Bibliotheken worden op die manier ingezet om cultuur tot bij de bevolking te brengen. Het *Centre de Lecture publique de la Communauté Française* coördineert de activiteiten van de openbare bibliotheken.

Daarnaast is er ook nog de *Service de la Promotion des Lettres* die onder andere beurzen en prijzen uitreikt ter ondersteuning van literaire creaties, met het oog op professionalisering. De selectie gebeurt door een daartoe aangestelde commissie. De *Service de la Langue Française* is belast met de coördinatie van de activiteiten van openbare of privé – instellingen die het Frans verdedigen of promoten. Sinds 1990 erkent de Franse Gemeenschap naast het Frans als officiële taal ook enkele dialecten, van Romaanse of Germaanse oorsprong. Die dialecten vormen het taalkundige erfgoed dat moet bewaard en gepromoot worden, wat gebeurt door de *Service des Langues régionales endogènes*.

Erfgoed en beeldende kunsten

Erfgoed valt onder het decreet van 11 juli 2002 over het roerend en immaterieel erfgoed van de Franse Gemeenschap. In de Franse Gemeenschap is er een decreet voor beeldende kunsten in ontwikkeling.

Het departement beeldende kunsten en cultureel erfgoed omvat ondersteuning bij artistieke creatie (beeldende kunst, design en toegepaste kunst), ondersteuning voor kunstcentra en organisaties die hedendaagse kunst promoten, voor gespecialiseerde uitgeverijen, voor musea en voor privéarchieven. Het departement maakt eveneens een lijst op van voorwerpen en kunstwerken die als 'schatten' worden gecategoriseerd waardoor ze niet zonder toelating de Franse Gemeenschap mogen verlaten. Het zorgt ook voor de erkenning van oraal en immaterieel erfgoed, waaronder folklore, wapenschilden van families of van steden en gemeenten.

De *Service des Arts Plastiques* heeft als doel het promoten en ondersteunen van hedendaagse professionele kunst, in al zijn diversiteit en in alle verschillende disciplines: beeldend kunstenaars, designers, stylisten en creatieambachtslui worden net zoals culturele instellingen en organisaties, ondersteund in hun projecten.

De *Service des Arts Plastiques* volgt ook de *Commission consultative des Arts plastiques* en het *Comité d'avis relatif au Design et à la Mode* op. De *Commission consultative des Arts plastiques* formuleert een beoordeling over het gevoerde beleid en formuleert een beoordeling, aanbeveling of voorstel over de aankoop van kunstwerken, over het uitgeven van monografieën, over de organisatie van tentoonstellingen, over het toekennen van subsidies en beurzen. In 2011 heeft minister Laanan nieuwe middelen toegekend en nieuwe ondersteuningsmodaliteiten vastgelegd voor de steun aan designers en stylisten. Na een jaar is de werking van het *Comité d'avis relatif au Design et à la Mode* geëvalueerd en is de procedure voor het ontwikkelen van prototypes vereenvoudigd. Voortaan bestaan er twee soorten beurzen: een beurs voor hulp bij het ontwikkelen van prototypes en een beurs ter ondersteuning van onderzoek en studie. Daarnaast blijft het mogelijk om steun aan te vragen voor het organiseren van een evenement op het Belgisch grondgebied, voor een residentie en voor het aankopen van materiaal.

Transversale thema's

Voor interdisciplinaire, intersectoriële en vernieuwende praktijken (bijvoorbeeld de digitale kunsten) bieden de departementen gericht op een specifieke discipline, publiek of doelstelling geen geschikt kader. Organisaties en projecten die werken in en met verschillende culturele sectoren – zoals podiumkunsten, beeldende kunsten, jeugd, ... – kunnen een dossier indienen bij de *Commission Pluridisciplinaire et Intersectorielle de la Culture* (COPIC). Dit adviesorgaan bekijkt de mogelijkheid om een organisatie te subsidiëren vanuit verschillende departementen.

Het *decreet betreffende de voorwaarden tot erkenning en subsidiëring van cultuurcentra* van 1992 biedt het kader waarbinnen het adviesorgaan cultuurcentra een beoordeling kan uitspreken over alle nieuwe erkenningsaanvragen en over elk geschil tussen een erkende organisatie en de administratie. 2013 was het jaar van de vernieuwing voor de cultuurcentra in de Franse Gemeenschap met het uitvaardigen van het nieuwe decreet voor de cultuurcentra op 21 november 2013, dat sinds 1 januari 2014 van kracht is.

Het *Observatoire des Politiques Culturelles* (OPC) is een dienst van de regering van de Franse Gemeenschap die de volgende missie heeft: 1) het opstellen van een permanente inventaris van het cultuurbeleid, de organisaties, verenigingen, instellingen, beroepen, tewerkstelling, van de verspreiding van materiaal en van culturele diensten, van praktijkvoorbeelden, van toegankelijkheid en participatie door de Franstalige burgers aan het culturele leven; 2) het verzamelen en coördineren van de resultaten van studies en onderzoek, het uitvoeren van studies en het aanzetten tot het voeren van studies; 3) analyses maken van elke problematiek op het vlak van cultuurbeleid; 4) het ter beschikking stellen van alle verzamelde kennis over cultuurbeleid in België en in het buitenland aan adviesorganen en bevoegde administraties; 5) het vervullen van een waakhondfunctie voor wat betreft de evaluatiemiddelen van het cultuurbeleid. Hoewel het *Observatoire* onder toezicht staat van de *Secrétaire général de l'Administration*, wordt haar werking begeleid door een stuurgroep waarin experts over die materie zetelen. Die stuurgroep speelt de rol van een reflectie-, oriëntatie- en evaluatie-orgaan.

Jeugd en éducation permanente

In tegenstelling tot de andere departementen vallen onder jeugd en *éducation permanente* organisaties die niet specifiek op één of meerdere artistieke disciplines, noch op creatie of presentatie werken. *Éducation permanente** is eerder een visie, een werkmethode, die een organisatie kan volgen, dan een structurele realiteit²⁶. Het basisidee is het stimuleren van de actieve participatie van, voor en met iedereen. Het begrip cultuur wordt onder dit departement gedefinieerd in de brede zin van het woord als 'de culturele en sociale ontwikkeling van personen tot actieve burgers'. Artistieke ontwikkeling is daarbij één aspect, maar niet noodzakelijk de focus van alle onder dit departement gesubsidieerde en erkende organisaties.

De aansluiting van het departement jeugd en *éducation permanente* bij de culturele sector is bijzonder in Europa. Het bevorderen van actief burgerschap en culturele democratie is een doelstelling die vaak onder de bevoegdheid van stadsbeleid of sociaal beleid valt²⁷. De plaats van het departement jeugd en *éducation permanente* onder het beleidsdomein Cultuur valt te verklaren vanuit de historisch gegroeide cultuurpolitiek die de individuele en collectieve participatie van jongeren wil bevorderen door het ontwikkelen van creatief burgerschap.

²⁶ Voor meer uitleg over het ontstaan van de term *éducation permanente*, zie BKO/RAB/Lasso Cahier #3 'Bemiddeling, plaats voor cultuur. Cultuurbemiddeling in beweging: context en uitdagingen'. (<http://www.brusselskunstenuitdagingen.be/nl/documentatie/bkorab-cahier-interact-3-bemiddeling-plaats-voor-cultuur>)

²⁷ Binnen de Vlaamse Gemeenschap bevindt deze doelstelling zich deels onder het beleidsdomein Cultuur met het Agentschap Sociaal – Cultureel Werk voor Jeugd en Volwassenen en deels onder het beleidsdomein Jeugd.

De idee is dat de ontmoeting tussen cultuur en kunst, creatie en *éducation permanente* de cultuurparticipatie, de individuele en collectieve expressie en de artistieke creatie kan bevorderen.

De erkenning en subsidiëring van jeugdverenigingen – op jaarbasis, via projectmiddelen²⁸ of meerjarige subsidies – gebeurt via het decreet van 20 juni 1980 voor de jeugdorganisaties²⁹ en via het decreet van 20 juli 2000 voor de subsidiëring van jeugdhuizen, ontmoetings – en accommodatiecentra voor jeugd en hun familie³⁰, informatiecentra en hun federaties. Beide types organisaties hebben als opdracht het mobiliseren van zoveel mogelijk jongeren in hun organisatie en dit op vrijwillige basis. De jeugdorganisaties zijn hiertoe actief op gemeenschapsniveau. De jeugdhuizen en – centra zetten een socio – culturele werking op lokaal niveau op. De socio – culturele activiteiten die door de jeugdhuizen en – centra worden opgezet zijn zeer divers. Het gaat zowel over artistieke, als over sportactiviteiten, activiteiten die gelijke kansen bevorderen, enz.

28 Verenigingen kunnen bijvoorbeeld middelen aanvragen voor projecten die ze uitwerken binnen de Zinneke Parade. Een ander voorbeeld is de oproep die minister Evelyne Huytebroeck deed in 2012 voor de ondersteuning van projecten die een reflectieproces op gang brengen rond de interculturele realiteit van de samenleving.

29 Enkele voorbeelden van jeugdorganisaties zijn: het internationale uitwisselingsprogramma AFS, Scouts et Guides asbl, organisaties georganiseerd naar een politieke partij of een thema (natuur, reizen, enz.).

30 Hieronder vallen onder andere de jeugdherbergen alsook andere verenigingen die accommodatie en een educatief aanbod voorzien en ontmoeting stimuleren.

31 In het Frans wordt vaak de afkorting CEC (Centres d'expression et de créativité) gebruikt.

32 *Le décret du 30 avril 2009 relatif à l'encadrement et au subventionnement des fédérations de pratiques artistiques en amateur, des fédérations représentatives de centres d'expression et de créativité et des centres d'expression et de créativité.*

Daarnaast formuleert het *decreet bepalende de condities tot accreditatie en subsidiëring van jeugdhuizen en ontmoetingscentra* ook vijf specifieke criteria, waartoe jeugdhuizen en – centra de vrijheid hebben om al dan niet op in te zetten en zodoende extra middelen voor te krijgen. Eén van die criteria is het ondersteunen van de expressie en creativiteit van de jongeren.

Het decreet van 17 juli 2003 regelt de erkenning en subsidiëring van organisaties die acties ontwikkelen in het veld van de *éducation permanente*. De opdracht die de organisaties onder dit decreet krijgen is gelijklopend met die van de jeugdverenigingen, namelijk de individuele en collectieve deelname aan de maatschappij – van in dit geval in de eerste plaats volwassenen – door hen te vormen tot actieve, verantwoordelijke en kritische burgers. Een aantal organisaties besteedt daarbij bijzondere aandacht aan mensen in kansarmoede. De organisaties kunnen het best vergeleken worden met de organisaties die behoren tot het sociaal – cultureel volwassenenwerk binnen de Vlaamse Gemeenschap.

Onder dit decreet wordt ook *Culture et Démocratie* gesubsidieerd, dat een netwerk – en onderzoeksfunctie op zich neemt, vergelijkbaar met de functie die Démos opnam toen het nog opereerde onder de naam Kunst en Democratie. *Culture et Démocratie* bundelt en verspreidt de kennis en expertise van haar leden rond de thema's Cultuur en gevangenis, Cultuur en onderwijs, Kunst en gezondheidszorg, Cultuur en sociaal werk en Cultuur en interculturaliteit.

Education permanente is daarnaast ook een doelstelling die terug te vinden is bij de centra voor expressie en creativiteit³¹ die een sociaal – artistieke werking opzetten, en de amateurkunstenfederaties*. Zij worden erkend en gesubsidieerd via een apart decreet³².

Sleutelbegrippen in de Franse Gemeenschap

Actietheater / Théâtre-action

Het Actietheater is een beweging die wereldwijd ontstond in de jaren '60 vanuit de vaststelling dat het gesubsidieerde podiumkunstenveld enkel de geprivilieeerde lagen van de bevolking bereikte. De beweging pleitte voor het opnieuw tot leven wekken van theater, door theater te maken met en voor alle burgers, ongeacht hun sociale klasse. Actietheatergezelschappen gaan dagelijks op zoek naar nieuwe manieren om een relatie aan te gaan met hun publiek. Dat doen ze door collectieve creatieprocessen aan te gaan en soms het publiek zelf een stem te geven op het podium. Het Actietheater wil op die manier via theater een stem geven aan de meest kwetsbaren van de samenleving.

Éducation permanente

Het concept wordt in het decreet van 17 juli 2003, dat de erkenning en subsidiëring regelt van organisaties die acties ontwikkelen in het veld van de *Éducation permanente* gedefinieerd als: "de kritische analyse van de maatschappij, het stimuleren van democratische en collectieve initiatieven, het ontwikkelen van actief burgerschap en het uitoefenen van de sociale, culturele, ecologische en economische rechten in het kader van de individuele en collectieve emancipatie van de publieken door in te zetten op de actieve participatie en culturele expressie – in de breedste betekenis van het woord – van de doelpublieken." In de praktijk kunnen de organisaties die inzetten op *Éducation permanente* het best vergeleken worden met de socioculturele sector in Vlaanderen.

Centra voor expressie en creativiteit / Centres d'Expression et de Créativité – CEC

De centra voor expressie en creativiteit zetten sociaal-artistieke projecten en projecten waar burgers het woord nemen op. Dit binnen verschillende kunstdisciplines en voor alle leeftijden. De projecten worden meestal begeleid door professionele kunstenaars. Een aantal centra richten zich enkel tot jongeren of volwassenen en sommigen werken samen met een cultureel centrum.

De amateurkunstenfederaties / Les fédérations de pratiques artistiques en amateur

De amateurkunstenfederaties hebben tot doel het promoten van amateurkunsten binnen een bepaalde discipline, meestal door het verlenen van steun en door het oprichten van netwerken van lokale verenigingen die in groep deze artistieke discipline beoefenen. Er zijn federaties voor koren, instrumentale muziek, traditionele dans en muziek, fotografie en theater.

Culturele centra / Centres culturels

In het nieuwe decreet over de Culturele centra, gepubliceerd op 21 november 2013, wordt een Cultureel centrum omschreven als een "plaats voor reflectie, mobilisatie en culturele activiteit, door, voor en met de bevolking, de institutionele spelers en de plaatselijke verenigingen. De activiteit die er plaatsvindt, stelt elk individu in staat zijn/haar recht op cultuur uit te oefenen".

Cultuurbeleid in het onderwijs

Kunst en cultuur krijgen ook binnen het (leerplicht)onderwijs een plaats. Voor de beleidsperiode 2009-2014 is minister Marie-Martine Schyns (als gevolg van het aftreden van Marie-Dominique Simonet omwille van gezondheidsredenen) bevoegd voor leerplichtonderwijs en *promotion sociale*. De missies van het basis – en secundair onderwijs worden geformuleerd in het decreet van 1997. Wat kunst – en cultuureducatie betreft worden de doelstellingen expressie, overdracht van cultureel erfgoed, creativiteit en participatie aan culturele activiteiten omschreven, maar niet opgenomen in de eindtermen. In het basisonderwijs zijn de programma's rond kunsteducatie ambitieus (muziek, beeldende kunsten, lichaamsexpressie), maar deze ambitie vertaalt zich niet altijd in de concrete uitvoering ervan. In het secundair onderwijs wordt in de eerste graad een wekelijkse lesperiode plastische en muzische opvoeding georganiseerd. In de tweede en derde graad is het een keuzevak en is niet elke school en/of richting verplicht dit aan te bieden.

In 2006 werd het *decreet ter uitvoering, bevordering en ondersteuning van de samenwerking tussen Cultuur en Onderwijs*, kortweg het decreet *Culture-École*, goedgekeurd. Het doel van dit decreet is enerzijds het initiëren en faciliteren van lange – en kortetermijnsamenwerkingen tussen de onderwijssector³³ en de culturele sector en anderzijds het ondersteunen van culturele en artistieke activiteiten binnen de schoolmuren, gesubsidieerd door de Franse Gemeenschap. De *cellule Culture-École* is de afdeling die belast is met de uitvoering van deze opdracht en het verdelen van de middelen via een projectoproep. De overheid kan binnen dit decreet partnerschappen aangaan met culturele instellingen om hun pedagogische expertise ter beschikking te stellen van de Franse Gemeenschap³⁴. Voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest werkte de COCOF ter uitvoering van het decreet *Culture-École* de subsidielij *La culture a de la classe* uit. Dit programma financiert, na projectoproepen, de creatiemogelijkheden gericht op literatuur, kunst, wetenschap, cultuur en burgerschap.

³³ Leerplichtonderwijs en Buitengewoon Onderwijs.

³⁴ Voor de podiumkunsten is dat Pierre de Lune, Promotion Théâtre, Les Ateliers de la Colline en Centre dramatique de wallonie pour l'enfance et la jeunesse (CDWEJ).

In het hoger onderwijs zijn er 16 scholen van het korte of lange type in vier kunstdisciplines: beeldende kunsten en architectuur; muziek; theater en welsprekendheid; podiumkunsten, mediakunst en communicatie. Buiten het leerplichtonderwijs is er daarnaast nog het Deeltijds Kunstonderwijs (*Enseignement Artistique à Horaire Réduit*), dat georganiseerd wordt via het decreet van 2 juni 1998. Het Deeltijds Kunstonderwijs telt 112 instellingen in de Franse Gemeenschap. Ze zijn beter gekend als de 'academies'. De lessen die er worden aangeboden vallen onder vier artistieke domeinen: dans, welsprekendheid en theater, muziek, en beeldende kunst en architectuur.

INTERCULTURALITEIT, CULTURELE DIVERSITEIT EN PARTICIPATIE

De toenemende diversiteit van de samenleving is een realiteit die ook op beleidsniveau aanpassingen vraagt. Thema's als 'interculturaliteit', 'culturele diversiteit' en 'participatie' werden daartoe de voorbije decennia geïntroduceerd. Ook binnen het cultuurbeleid van de Vlaamse en Franse gemeenschap is deze evolutie – zij het op verschillende manieren – zichtbaar.

In Vlaanderen

Als reactie op de sterke electorale opkomst van het toenmalige Blok (1988 – 1991) werd integratie prominent op de politieke agenda van de Vlaamse Gemeenschap geplaatst³⁵. De gevolgen van deze reactie zijn vandaag nog zichtbaar: interculturalisering, diversiteit en participatie worden opgenomen als aandachtspunten in het beleid, en dat is niet anders voor het cultuurbeleid. Voorbeelden daarvan zijn het *Actieplan Interculturalisering van, voor en door cultuur, jeugdwerk en sport* (2006 – 2009) van minister Bert Anciaux, toenmalig minister van Cultuur, en het daaruit voortkomende Participatiedecreet.

Het Actieplan Interculturalisering

Het Actieplan ligt aan de basis voor de verankering van het begrip 'interculturaliteit' in de culturele sector met de implementering van het beoordelingscriterium 'de concretisering van de interculturaliteit op het vlak van programmering, participatie, personeelsbeleid en bestuur' in het decreet Lokaal Cultuurbeleid (13 juli 2001), het Kunstendecreet, het decreet Sociaal – Cultureel Volwassenenwerk en

³⁵ Ilke Adam, 'Au – delà des modèles nationaux d'intégration? Analyse des politiques d'intégration des personnes issues de l'immigration des entités fédérées belges.' (VUB/ULB, 2010)

het Participatiedecreet (2008). Dat impliceert dat sinds de beleidsperiode 2008 – 2009 organisaties en kunstenaars die subsidies aanvragen via deze decreten door de beoordelingscommissies ook op hun interculturele werking beoordeeld (moeten) worden. Het Actieplan formuleerde daarnaast ook quota voor personeel, bestuurs- en overheidsorganen, en de opstart van een kenniscentrum Interculturaliteit.

Het is dankzij het Actieplan dat de term interculturaliteit werd geïntroduceerd in de kunstensector en zo voor het eerst onder de aandacht werd gebracht. Naast die verwezenlijking werden met de evaluatie van het Actieplan ook heel wat kritische opmerkingen geformuleerd. De invoering van het beoordelingscriterium interculturaliteit en de quota, zo werd gesteld, bleven een formele aangelegenheid: in de praktijk brachten ze niet veel verandering teweeg. Het begrip 'interculturaliteit' kreeg weinig concrete invulling op basis waarvan de commissies hun beoordeling konden uitvoeren, waardoor het niet veel invloed heeft op de beslissingen van de commissies. Bovendien moeten organisaties hun werking rond en aandacht voor interculturaliteit in een apart luik binnen hun subsidiedossier toelichten. Een verregaande herstructurering of herdenking van de organisatie werd op die manier niet gestimuleerd.

Participatiedecreet

Het Participatiedecreet (2008) – voluit het *Decreet houdende flankerende en stimulerende maatregelen ter bevordering van de participatie in cultuur, jeugdwerk en sport* – wil de participatie bevorderen van een aantal specifieke doelgroepen die niet, zelden of moeilijker participeren. 'Personen in armoede; gedetineerden; personen met een handicap; mensen van etnisch – cultureel diverse afkomst en gezinnen met jonge kinderen' zijn de doelgroepen waarvoor het Participatiedecreet extra aandacht vraagt. Deze uitgesproken doelgroepenbenadering is typisch Vlaams. Het decreet werkt aanvullend en ondersteunend voor de sectorale decreten. Culturele, jeugd- en sportorganisaties kunnen via dit decreet (extra) middelen aanvragen voor hun werking rond specifieke doelgroepen en het bevorderen van participatie.

Het decreet geeft structurele en projectmatige ondersteuning aan initiatieven gericht op de participatie van een breed publiek, of op de toeleiding van een specifieke doelgroep. Met de opname van 'mensen van etnisch – cultureel diverse afkomst' in het lijstje van doelgroepen, worden organisaties en projecten aangemoedigd om hun werking ook naar deze doelgroep te profileren. Binnen het Participatiedecreet werd het sectoroverschrijdend kenniscentrum Démos opgericht, dat inzet op de vernieuwing en uitdieping van de participatie van kansgroepen aan cultuur, jeugd en sport.

Beleidsnota 2009 – 2014

In haar beleidsnota voor 2009 – 2014 heeft minister Joke Schauvliege participatie en diversiteit opgenomen als één van haar zeven strategische doelstellingen. De beleidslijn wordt op die manier één van de zeven thema's binnen het Cultuurforum 2020³⁶. Op basis van de eerste resultaten van het Cultuurforum besliste de minister in 2011 om een initiatief op te zetten waarbij culturele instellingen een 'engagementsverklaring etnisch – culturele diversiteit' kunnen ondertekenen.

In de Franse gemeenschap

Aan Franstalige zijde kenden de extreemrechtse partijen geen grote verkiezingsoverwinningen. De noodzaak om een politiek discours te ontwikkelen, waarbij sterk de focus wordt gelegd op culturele verschillen, drong zich er dan ook niet op³⁷. Het cultuurbeleid in de Franse Gemeenschap, gebaseerd op erfenissen uit het verleden, zet vooral in op de emancipatie van het individu (en van alle individuen). De concepten 'cohésion sociale', 'intégration sociale' en 'diversité' komen voort uit de visie dat de ontwikkeling van elke mens moet beschouwd en ondersteund worden in haar totaliteit, aangezien iedereen een verzameling is van sociale, culturele, religieuze, economische,... facetten, die onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. In dat kader moet begrepen worden dat het expliciet aanwijzen van bepaalde doelgroepen op basis van hun etnoculturele afkomst of het voorbehouden van een specifieke behandeling, kan gezien worden als een risico voor het benadrukken van de culturele verschillen.

De visie op het bevorderen van de sociale cohesie en de participatie aan cultuur is doorheen de jaren geëvolueerd. In de jaren '60 werd in eerste instantie ingezet op een brede toegankelijkheid van het bestaande aanbod, vanuit de idee van 'cultuur voor iedereen' of de democratisering van cultuur. Later werd op deze visie gereageerd met het concept 'culturele democratie' waarbij vertrokken werd van de idee dat naast cultuur voor iedereen er ook moest ingezet worden op cultuur van iedereen en door iedereen. Gesteld wordt dat toegang hebben tot cultuur enkel begrepen kan worden als actieve participatie van iedereen, waarbij rekening moet gehouden worden met de eigen cultuur. Sinds de Franse Gemeenschap in 1970 de bevoegdheid kreeg om haar eigen cultuurbeleid te bepalen, werd culturele democratie toegewezen aan de organisaties gesubsidieerd onder *éducation permanente*.

³⁶ Met het Cultuurforum wil minister Joke Schauvliege het brede cultuurveld samen laten nadenken over hoe het cultuurbeleid er in 2020 zou moeten uitzien in Vlaanderen. Uitgangspunt van het Cultuurforum zijn de zeven doelstellingen in de Beleidsnota Cultuur 2009 – 2014.

³⁷ Ilke Adam, 'Au – delà des modèles nationaux d'intégration? Analyse des politiques d'intégration des personnes issues de l'immigration des entités fédérées belges.' (VUB/ULB, 2010)

38_ Met de *États Généraux de la Culture* bracht Fadila Laanan in 2005 een grote verscheidenheid aan actoren samen om na te denken over de heroriëntering van het cultuurbeleid.

39_ Article 27 is een organisatie die de toegang tot cultuur voor personen in sociale en economisch minder geïsoleerde omstandigheden probeert te bevorderen. Article 27 bouwt daarvoor een netwerk uit met de sociale en culturele sector.

Het was minister Fadila Laanan, zelf van niet – westerse origine, die interculturaliteit op de agenda plaatste. Zo besteedde ze veel aandacht en middelen aan de herdenking van '50 jaar Marokkaanse immigratie'. Daarnaast werd met de heroriëntering van het cultuurbeleid met de *États Généraux de la Culture*³⁸ (EGC, 2005) diversifiëring en interculturalisering niet langer enkel toegeschreven aan organisaties gesubsidieerd onder *éducation permanente*, maar opgenomen in de doelstelling van het bredere culturele veld: 'De heroriëntering van het cultuurbeleid richt zich op één groot doel: emancipatie'. Het cultuurbeleid moet inzetten op het garanderen van diversiteit en toegankelijkheid. Om dat te bereiken worden zes basisprincipes vastgelegd: transversaliteit, kwaliteit, gelijkheid, interculturaliteit, participatie en samenhang. Zo worden gesubsidieerde theaters sinds 2005 verplicht deze heroriëntering op te nemen in hun missie en worden kunstinstituten sterk aangeraden samen te werken met Article 27³⁹. Dat de term interculturaliteit steeds meer valt binnen het beleid van de Franse gemeenschap betekent niet dat zij de idee van sociale cohesie en integratie, en het belang van de koppeling met economische en sociale factoren loslaten en de voorkeur geven aan doelgroepgericht werken. Met betrekking tot interculturaliteit formuleert Fadila Laanan in de EGC namelijk: "Sommige projecten, specifiek gericht op de migrantenbevolking, verhogen de stigmatisering van die publieken. Om dit te vermijden moeten die projecten een universeel karakter hebben zodat ze alle publieken kunnen bereiken. De multiculturele realiteit van onze samenleving moet gezien worden als een opportuniteit en een verrijking voor de culturele sector, het publiek en de medewerkers en er moet bewust rekening mee gehouden worden." Een heel aantal organisaties die onder *éducation permanente* vallen, jeugdorganisaties en bijna alle jeugdhuizen, hebben deze visie geïntegreerd in hun praktijkwerking. Enkele van deze organisaties passen deze visie al sinds de jaren negentig toe.

“BICOMMUNAUTAIRE ORGANISATIES ZIJN GEEN OPPORTUNISTEN”

Interview met Ruth Collier en Ilke Adam

Nog interessanter dan de beschrijving in voorgaand artikel, is welke weerslag die verschillende beleiden hebben op het terrein en in de dagelijkse praktijk. Om dat te verduidelijken hebben we een dubbelgesprek georganiseerd met Ruth Collier en Ilke Adam.

Ruth Collier was tot voor enkele maanden zakelijk leidster van het Kunstenfestivaldesarts, een kosmopolitisch stadsfestival dat jaarlijks plaatsvindt in mei. Het festival speelt zich gedurende drie weken af in een twintigtal Brusselse theaters en kunstencentra, en op tal van andere plaatsen in de stad. Door de medewerking van tal van Vlaamse en Franstalige instellingen draagt het festival als tweetalig project fundamenteel bij tot de dialoog tussen de verschillende gemeenschappen in de stad. Doorheen haar loopbaan heeft Ruth zowel voor organisaties uit de Vlaamse Gemeenschap (Stuk, ZOO-Thomas Hauert) als voor organisaties uit de Franse Gemeenschap (Pierre Droulers) gewerkt. Kunstenfestivaldesarts wordt door beide gemeenschappen ondersteund. Met alle beleidsniveaus die in de tekst behandeld worden, heeft ze op een bepaald moment wel samengewerkt.

Ilke Adam is onderzoekster en staat professioneel en privé met een voet in de twee gemeenschappen. Ze heeft zowel aan de ULB (Université Libre de Bruxelles) als aan de VUB (Vrije Universiteit Brussel) gewerkt en onderzoek gedaan over culturele diversiteit, racisme en uitsluiting. Haar doctoraatsthesis “*Au-delà des modèles nationaux? Les politiques d'intégration des immigrés des entités fédérées belges*”, die ze aan de ULB verdedigd heeft, vergeleek het integratiebeleid in Vlaanderen, Brussel en Wallonië. Op dit moment werkt ze als politicologe rond dezelfde thema's aan de VUB en geeft ze les aan de ULB.

Zijn er bepaalde zaken die jullie bijgeleerd hebben tijdens het lezen van deze tekst?

Ruth: “Ja, af en toe waren er fragmenten, vooral over de verschillen in de manier waarop de administraties gestructureerd zijn, die mij duidelijk maakten waarom we sommige projecten niet hebben kunnen realiseren. Soms leeft de idee dat een bepaald concept of een bepaalde organisatie aan Vlaamse kant niet bestaat in de Franse Gemeenschap, terwijl het wel bestaat, maar op een andere plaats in het organogram. Ik denk hierbij aan de steunpunten, die in Vlaanderen een onderzoeksfunctie hebben en vrij onafhankelijk van de administratie opereren. Steunpunten bestaan niet in de Franse Gemeenschap, maar een deel van die functie, zoals de landschapstekeningen, wordt blijkbaar overgenomen door de administratie (het Observatoire des politiques culturelles – red.). Het uitgangspunt is anders, want je hebt dan een overheidsdienst die de overheid zelf controleert. De vraag die ik me stel is of die twee diensten over de gemeenschapsgrens heen kunnen samenwerken.

Ondanks dat ik al die jaren heb samengewerkt met die verschillende beleidsniveaus, maakt een dergelijk overzicht de complexiteit van de structuren duidelijk. In de dagelijkse praktijk is het moeilijk om dat alles te kunnen overzien. Ik heb gemerkt dat je in samenwerkingen met beide gemeenschappen vaak op onbegrip stuit, of struikelblokken op je weg tegenkomt, net doordat je nooit het volledige kader in je achterhoofd hebt. Het maakt het opzetten van samenwerkingen of projecten een pak gecompliceerder.”

Ilke: “Wat ik las over hoe de twee gemeenschappen gestructureerd zijn op vlak van cultuurbeleid en interculturaliteit, kon ik vrij eenvoudig koppelen aan wat naar

voor komt in mijn onderzoek. In de eerste vergelijkende studies rond integratiebeleid, werd het Vlaams beleid als multiculturalistisch bestempeld, waarbij culturele diversiteit als positief werd beschouwd, als een element dat kan helpen bij integratie. Het Franstalige beleid was assimilationistisch, waarbij iedereen dezelfde culturele normen en waarden moet aanleren. Dat klopt gedeeltelijk, maar Vlaanderen heeft bijvoorbeeld een inburgeringsbeleid, en als er iets assimilationistisch is, dan is het dat wel. Die tweedeling is niet helemaal correct. Vlaanderen heeft eigenlijk steeds beide pistes bewandeld (multiculturalistisch en assimilationistisch), en doet dat nog steeds. Het cultureel interventionisme van Vlaanderen is volgens mij te verklaren doordat Vlaanderen een natie in vorming is. Daarom stelt Vlaanderen zich vragen over de eigen identiteit en de identiteit van de anderen. Het ‘Actieplan Interculturaliseren’ van de toenmalige minister van Cultuur Bert Anciaux, past volledig binnen dat specifieke beleid in Vlaanderen, het doelgroepenbeleid, waarbij actief wordt tussengekomen om die culturele diversiteit te erkennen. Aan Franstalige zijde wil men net niet te veel focussen op het ‘anders zijn’, want dat zou de culturele verschillen nog meer doen leven. Men verkiest er de nadruk te leggen op de sociale integratie en men redeneert dat de rest dan automatisch zal volgen. Ze willen er ook die culturele homogeniteit bekomen, maar gaan geen specifiek beleid voeren om dat te bereiken.”

Ruth: “We ondervonden dat verschil in aanpak goed bij het Kunstenfestivaldesarts. We hebben de laatste jaren steeds meer ingezet op het aantrekken van andere publieken, mensen die er zelfs nog niet aan dachten om een voorstelling van het festival bij te wonen. We zeiden wel altijd dat iedereen welkom was, maar daarom kwam nog niet iedereen. Het was voor onze Franstalige partners niet altijd evident om de doelgroepenbenadering die in Vlaanderen vrij goed ingeburgerd is, over te nemen en ook toe te passen. Voor hen voelde dat heel stigmatiserend aan. Terwijl ik de indruk krijg dat er vanuit het beleid, zowel in de Franse Gemeenschap als in de COCOF, niet altijd weigerachtig gestaan wordt tegenover projecten die echt focussen op een bepaalde doelgroep.”

Ilke: “Het zou interessant zijn om die discoursverschuiving grondiger te onderzoeken. Ik heb de indruk dat de nieuwe generatie politici daar meer voor open staat. Eigenlijk maakt de aanpak van de Franse Gemeenschap deel uit van een heel Franse visie, verbonden aan de waarden van de Republiek, waar iedereen gelijk is en er geen verschillende groepen zijn. Vanuit dat opzicht mag men ook geen specifiek beleid voeren, want dat

benadrukt en vergroot net de verschillen. Ik denk dat de generatie politici die die Franse manier van denken overnam minder belangrijk wordt, met een groter aandeel aan verkozenen met een migratieachtergrond. Bovendien wordt de Franse Gemeenschap beïnvloed door wat er gebeurt in de Vlaamse Gemeenschap en de ons omringende landen.”

Tijdens het onderzoekswerk voor deze tekst, hebben we vastgesteld dat het uitgangspunt van Vlaamse en Franse Gemeenschap verschilt. In de Vlaamse Gemeenschap vertrekt men van een beleidslijn waarin de projecten, aanvragen,... van het veld moeten ingepast worden. In de Franse Gemeenschap wordt daarentegen veel meer vraaggericht gewerkt, waardoor een vraag vanuit het veld individueel behandeld en bekeken wordt.

Ilke: “Ook dat is zeker niet alleen in de culturele sector het geval.”

Ruth: “Het klopt zeker, maar ik zie daarin toch een bepaalde evolutie. In de Vlaamse Gemeenschap is er het Kunstendecreet, met de verschillende categorieën en als organisatie bekijk je welke aanvraag je indient: een meerjarige subsidie, een projectsubsidie,... De criteria waaraan de organisatie en de aanvraag moeten voldoen zijn mooi omschreven. De manier waarop de contrats – programmes in de Franse Gemeenschap aangepakt worden, is helemaal anders. De organisatie moet weliswaar ook dezelfde keuzes maken tussen projectsubsidies of langetermijnsubsidies, maar daarna wordt er bijna één – op – één een plan geschreven waarin de eisen als het ware onderhandeld worden tussen de administratie, het kabinet en de aanvragende organisatie. Toch zijn er recent een aantal aanpassingen aan die werkwijze gebeurd. De contrats – programmes werden voor elke organisatie op een ander moment behandeld, wat voor een constante vloed aan onderhandelingen tussen organisaties en beleid zorgde, terwijl de begin – en einddata in de Vlaamse Gemeenschap voor iedereen dezelfde zijn. Nu gaat de Franse Gemeenschap ook in de richting van een gelijkschakeling van die begin – en einddata. Alle contrats – programmes werden opgeschort, de lopende kregen nog een tijdelijke verlenging, zodat er een gezamenlijke beoordelings – en aanvraagronde kon georganiseerd worden. Door alle aanvragen tegelijk te behandelen, kan de Franse Gemeenschap het landschap meer sturen.

Tegelijk heeft de Franse Gemeenschap ook een dwingend format opgesteld voor de aanvragen, iets wat heel erg lijkt op de aanpak van de Vlaamse Gemeen-

schap. Toen ik het format zag, kon ik een aantal paragrafen die ik voor onze aanvraag voor de Vlaamse Gemeenschap geschreven had, overnemen in het format van de Franse Gemeenschap.”

Ilke: “Toen ik het integratiebeleid ging vergelijken, kon ik soortgelijke zaken vaststellen. De Vlaamse Gemeenschap heeft beleidsnota’s en beleidsbrieven, wat zo goed als niet bestaat in de Franse Gemeenschap, hetzelfde met strategische plannen waarin doelstellingen rond integratie worden opgelijst. In de Franse Gemeenschap was integratie nauwelijks gedefinieerd, wat de verschillende subregionale integratiecentra toeliet een eigen invulling te geven aan de term. Iets wat in dezelfde richting wijst, is het projectgericht werken aan Franstalige kant, zo bestaat het beleid over *cohésion sociale* van de COCOF uit 200 verschillende projecten. Er bestaan wel een aantal thematische richtlijnen die aangeven waarrond gewerkt moet worden, maar uiteindelijk beslist elke organisatie zelf over hoe ze daarmee aan de slag gaat. Die versnippering zorgt ervoor dat er geen duidelijke lijn bestaat. Die algemenere “programma – aanpak” van Vlaanderen past volgens mij in de zoektocht naar de vorming van een natiestaat. Vlaanderen moet een heel zichtbaar beleid voeren om de autonomie te legitimeren. Aan Franstalige kant leeft die hang naar autonomie veel minder, waardoor de aanpak minder zichtbaar en veel gedecentraliseerder verloopt. Toch lijkt het Franstalige integratiebeleid in de richting van de aanpak van de Vlaamse Gemeenschap te evolueren. Opnieuw niet omdat de Franse Gemeenschap zich zo sterk spiegelt aan de Vlaamse Gemeenschap, maar eerder vanuit het implementeren van het ‘New Public Management’⁴⁰: evalueren, objectieven stellen, strategische plannen, doelgroepen bepalen,... Het is in die tendens, die ook meer en meer naar Zuid – Europa overwaait, dat we de veranderingen in de Franse Gemeenschap moeten zien. Een professioneel beleid kan niet meer zonder.”

Zijn er voordelen bij de ene of andere aanpak?

Ruth: “Het is een andere manier van kijken. Voor een project als het Kunstenfestivaldesarts biedt het de mogelijkheid om stil te staan bij de werking. Het project van het Kunstenfestivaldesarts is uiteraard hetzelfde voor beide gemeenschappen, je benadert het gewoon vanuit twee verschillende invalshoeken. En dat uit zich ook in heel praktische zaken: hoe kan ik dat naar de twee formats vertalen?”

Ilke: “Ik vraag me toch af of die vooraf vastgelegde formats de ruimte voor vernieuwing en creativiteit niet te zeer beperken. Als alles al zo sterk vast ligt en je moet je project erin inpassen, bepaalt en stuurt het format niet wat van onderuit groeit?”

Ruth: “Dat klopt natuurlijk, maar het is niet zo dat er geen ruimte voor vernieuwing is. Ze wordt binnen die formats ingebouwd. Nu ik er van enige afstand kan naar kijken, zie ik ook dat die verschillende werkwijzen op zich verrijkend kunnen zijn. Ik schreef bij het Kunstenfestivaldesarts dossiers voor 9 à 12 verschillende overheden, met allemaal hun eigen visie achter het format. Het is verrijkend om je project telkens te moeten toetsen aan die verschillende modellen. Je bent uiteraard overtuigd van je project en van de kern van je bezigheden, maar door steeds andere vragen en andere formats te krijgen, heb je de mogelijkheid om uitgebreid stil te staan bij je organisatie, bij alle deelaspecten ervan, bij alle beleidslijnen die je intern uitzet. Dat alles wordt door externe factoren getriggerd. Wanneer het dossier dan klaar was, kon ik ook blij en tevreden zijn met het denkproces dat we doorlopen hadden. Het gebeurde dat ik nieuwe inzichten opdeed door een project naar een ander format te moeten vertalen. In de kunstensector ontstaat en evolueert veel op een organische manier. Terwijl het goed is om gedwongen te worden stil te staan bij de werking. Dan ga je het meer analyseren en objectieveren. Maar dat neemt niet weg dat ik die verschillende systemen wel eens vervloekte.”

Ilke: “Ik vind het wel interessant wat je zegt, dat je je project(en) moet aanpassen aan een dergelijk format. Op zo'n manier stap je uit de dagelijkse werking van je organisatie en ga je er op een andere manier over nadenken.”

⁴⁰ **New Public Management (NPM)** wil de publieke sector hervormen op basis van principes uit de private sector: meer nadruk op efficiëntie en resultaten, competitie en responsabilisering. Hoewel NPM ontstaan is op het einde van de jaren '70, vindt het pas de laatste 10 à 15 jaar ingang in de Belgische publieke sector.

Eind 2012 hebben de Vlaamse en Franse Gemeenschap een cultureel samenwerkingsakkoord gesloten, dat een officieel en formeel kader biedt voor samenwerkingen tussen organisaties over de gemeenschapsgrenzen heen. Wat is jullie kijk daarop?

Ruth: “Op het terrein, in de praktijk, zijn die samenwerkingen de laatste jaren alleen maar toegenomen. Ik heb zelfs het gevoel dat organisaties uit de verschillende gemeenschappen naar elkaar zijn toegegroeid, terwijl dat door het beleid niet gestimuleerd werd. Er komen steeds meer projecten waarbij organisaties elkaar opzoeken, zoals laatst nog de samenwerking tussen KC Nona (Mechelen) en Théâtre de l’Ancre (Charleroi).”

Ilke: “Ook in de academische wereld zijn er steeds meer samenwerkingen die van onderuit ontstaan, zo richten de VUB en de ULB enkele studierichtingen samen in.” Overigens, ik weet niet of ik het daarmee eens ben, maar de Vlaams nationalistische beweren dat wanneer er meer autonomie komt en er een duidelijkere verdeling is van de bevoegdheden, er meer mogelijkheden tot samenwerking zullen zijn. De strijd wij – tegen – zij is dan gestreden, wat de openheid ten goede kan komen. Misschien hoeft het helemaal niet zover te komen en is het een normale tendens dat, nu de gemeenschappen al enkele decennia hebben kunnen uitzoeken hoe het is om je beleid in één taalgemeenschap te organiseren, er meer en meer nieuwsgierigheid ontstaat om met de andere taalgemeenschap samen te werken.”

Ruth: “Ik vind het niet meer dan normaal dat het samenwerkingsakkoord er eindelijk is. Het zal misschien een einde stellen aan de discussies over wiens beurt het is om België op internationale manifestaties te vertegenwoordigen.”

Ilke: “Samenwerking tussen beide gemeenschappen is geen evidentie in de Belgische staatsstructuur, dus dit akkoord is een heuse verwezenlijking. De Belgische federale staat is ontworpen om nog zo weinig mogelijk te moeten samenwerken. Duitsland is ook een federale staat, maar die is gericht op samenwerking en functioneert bijgevolg anders.”

Ruth: “Brussel is in deze ook een speciaal geval, net doordat die twee gemeenschappen er zo nauw samenleven. Wanneer er een samenwerking opgezet wordt tussen Kortrijk, Bergen en Rijsel, gekaderd binnen een Europees project, is iedereen wildenthousiast. Terwijl daar ook gewoon de Vlaamse en de Franse Gemeenschap samenwerken. Misschien speelt het mee dat de scheidslijn, letterlijk de taalgrens, daar duidelijker is dan in Brussel.”

Ilke: “Het is iets dat waarschijnlijk altijd gevoelig zal blijven in Brussel zolang als er geen duidelijk antwoord is op de vraag “Wat met Brussel?”.

Kan zo’n samenwerkingsakkoord volgens jullie voor moeilijkheden zorgen?

Ruth: “Volgens mij is het goed dat er een officieel kader is waarbinnen kan samengewerkt worden. Vroeger waren organisaties die wilden samenwerken afhankelijk van de goodwill van enkele personen bij het beleid. Zoals reeds gezegd was er de laatste jaren een duidelijke tendens naar meer samenwerking over de gemeenschapsgrenzen, en heeft het beleid dat ook ingezien.

Bicommunautaire projecten zoals het Kunstenfestival-desarts, Recyclart, Passa Porta, hebben zich van bij het begin gericht op steun van de twee gemeenschappen. Hun visie, missie en dagelijkse werking baseren zich daar volledig op. Als iemand uit één van de twee gemeenschappen opstaat en beslist dat er geen institutioneel kader is voor een dergelijk project, kan nu eindelijk verwezen worden naar het samenwerkingsakkoord.

Laat het vooral duidelijk zijn dat bicommunautaire organisaties geen opportunisten zijn die denken dat ze meer geld zullen krijgen wanneer ze bij beide gemeenschappen gaan aankloppen. Als er slechts ondersteuning van één van de twee gemeenschappen komt, verandert het hele uitgangspunt van die organisaties en kunnen ze op geen enkele manier werken zoals ze dat nu doen.”

MEER INFO:

Websites

BAM – Vlaams Instituut voor beeldende, audiovisuele en mediakunst – www.bamart.be

Brussels Kunstenoverleg – www.brusselskunstenoverleg.be

Canon Cultuurcel – Cultuurcel van het beleidsdomein Onderwijs en Vorming – www.canoncultuurcel.be

Circuscentrum – Vlaams Centrum voor Circuskunsten – www.circuscentrum.be

De Ambrassade – Vlaams steunpunt voor het jeugdwerk, jeugdinformatie en het jeugdbeleid – www.ambrassade.be

Démos – Vlaams kenniscentrum voor participatie en democratie – www.demos.be

FARO – Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed – www.faronet.be

Forum voor Amateurkunsten – Vlaams steunpunt ten behoeve van de amateurkunsten – www.amateurkunsten.be

Locus – Steunpunt voor bibliotheken, cultuur – en gemeenschapscentra en lokaal cultuurbeleid in Vlaanderen – www.locusnet.be

Muziekcentrum – Vlaams steunpunt voor de professionele muzieksector – www.muziekcentrum.be

Socius – Vlaams steunpunt voor sociaal – cultureel volwassenenwerk – www.socius.be

VAF – Vlaams Audiovisueel Fonds – www.vaf.be

VAI – Vlaams Architectuurinstituut – www.vai.be

VFL – Vlaams Fonds voor de Letteren – www.fondsvoordeletteren.be

VTi – Vlaams Theaterinstituut – www.vti.be

Website van het Agentschap Kunsten en Erfgoed – www.kunstenenerfgoed.be

Website van het Agentschap Sociaal Cultureel Werk voor Jeugd en Volwassenen – www.sociaalcultureel.be

Website van het Beleidsdomein Cultuur, Jeugd, Sport en Media – www.cjsm.be

Website van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest – www.brussel.irisnet.be

Website van het Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming – www.ond.vlaanderen.be

Article 27 asbl – www.article27.be

Association des Centres culturels de la Communauté française de Belgique asbl – www.centres-culturels.be

Centre Bruxellois d'Action Interculturelle – www.cbai.be

Contredanse – www.contredanse.org

Culture & Démocratie – www.cultureetdemocratie.be

L'L – Lieu de recherche et d'accompagnement pour la jeune création – www.llasbl.be

Réseau des Arts à Bruxelles – www.reseaudesartsabruzelles.be

Website van de Afdeling Education permanente van de Franse Gemeenschap – Service de l'Education Permanente – www.educationpermanente.cfwb.be

Website van de Afdeling Jeugd van de Franse Gemeenschap – Service de la Jeunesse – www.servicejeunesse.cfwb.be

Website van de Afdeling Podiumkunsten van de Franse Gemeenschap – Service général des Arts de la Scène – www.artscene.cfwb.be

Website van de Franse Gemeenschap – www.federation-wallonie-bruxelles.be

Website van het departement Cultuur van de Franse Gemeenschap – Administration générale de la Culture – www.culture.be

Website van het Observatoire des Politiques Culturelles van de Franse Gemeenschap – www.opc.cfwb.be

Publicaties

de Wasseige, Alain (2000), Communauté Bruxelles-Wallonie: quelles politiques culturelles?, Bruxelles, Quorum.

Genard, Jean-Louis, Les politiques culturelles de la Communauté française de Belgique: fondements, enjeux et défis, texte rédigé pour l'Observatoire des Politiques Culturelles de la Communauté française.

BKO/RAB, (2013). *Cahier – Interact # 1, Actie en reactie rond diversiteit en interculturaliteit in de Brusselse kunstensector*. Te raadplegen op <http://www.brusselskunstenoverleg.be/nl/documentatie/bkorab> – cahier – interact – 1.

BKO/RAB, (2013). *Cahier – Interact # 3: Bemiddeling, plaats voor cultuur. Cultuurbemiddeling in beweging: context en uitdagingen*. Te raadplegen op <http://www.brusselskunstenoverleg.be/nl/documentatie/bkorab> – cahier – interact – 3 – bemiddeling – plaats – voor – cultuur.

Direction générale de la Culture (2004). *La culture dans la Communauté française, les politiques culturelles développées par la Direction générale de la Culture*. SEFF.

Ministère de la Fédération Wallonie – Bruxelles, Administration Générale de la Culture, (2013). *Focus Culture 2012, faits & tendances*. Imprimerie Massoz.

Ministère de la Fédération Wallonie – Bruxelles, Service de la jeunesse, (2012). *Panorama des politiques de jeunesse en fédération Wallonie – Bruxelles*. Les Editions Européennes.

Observatoire des Politiques Culturelles de la Communauté française (2012), Repères: Matières & politiques culturelles (1965-1971)